

KIBRIS'TA GÖÇ HAREKETLERİ VE 1974 SONRASINDA YAŞANANLAR

Ulvi KESER*

Özet

Kıbrıs adası neredeyse bütün tarih boyunca tam bir göçler adası olmuştur. Adanın 1878 yılında Osmanlı eline geçmesiyle başlayan süreç Birinci ve İkinci Dünya Savaşı, hemen ardından 1960 Kıbrıs olayları ile devam etmiş ve 1974 yılında Nikos Sampson'un kendisini de facto bir durumla Makarios'u devirip cumhurbaşkanı ilan ettiği döneme kadar gelmiştir. 1974 Barış Harekatı sonrasında ise adada dış ve iç göçler yaşanmış, ada dışında başta Türkiye olmak üzere İngiltere, Amerika ve İngiltere'ye göçler meydana gelirken adada da kuzeyden güneye, güneyden kuzeye göçler yaşanmıştır. Ayrıca Türkiye'den de Kıbrıs adasına göçler söz konusu olmuştur. Bu süreç her göç döneminde olduğu üzere pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada 1974 sonrasında yaşananlar mercek altına alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türkiye, Barış Harekatı, Göç, Göçmenler, Makarios, Sampson

IMMIGRATION ACTIVITIES IN CYPRUS AND WHAT HAPPENED AFTER 1974

Abstract

The island named Cyprus has all been that of the immigration throughout the history. The process subsequent to the Ottoman conquest of the island has continued with World War I and II, and then with 1960 Cyprus conflicts, and finally came to the period of Nikos Sampson coup d'etat collapsing President Archbishop Makarios and declaring himself President of Republic of Cyprus in a de facto way. Just after 1974 Peace Operation in Cyprus, the internal and external immigration activities have occurred on the island, and the Cypriots have left the island going to mainly Turkey, the USA, and the United Kingdom as well as the immigration from the south to the north or just the opposite on the island. Some immigration activities from Turkey to Cyprus have also got observed in this period. The process after 1974 Operation as in almost all the immigration activities have also caused some problems. This article will focus on what has happened on the island especially after Peace Operation in July 1974.

Key Words: Cyprus, Turkey, Peace Operation, Immigration, Immigrant, Makarios, Sampson

* Doç. Dr., Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşiv Ks. Amiri, e-mail: ulvi.keser@gmail.com, Gsm: (544) 4530144.

Giriş

Tarih içinde toplu nüfus hareketleri genellikle istila, fetih, sömürgecilik, savaş biçiminde ortaya çıkar. Son zamanlarda bunlara salgın hastalıklar, açlık, kuraklık ve siyasi nedenler de eklenmiştir.¹ En genel şekliyle göç insanların yaşadıkları toprakları nispeten sürekli olarak yaşamak üzere ve belirli mesafelerdeki yerlere gitmek suretiyle değiştirmeleridir. Öte yandan göç hareketi ferdin veya bir topluluğun gerçekleştirdiği bir yer değiştirme hareketi olduğuna göre bunun ortaya çıkardığı sosyal, kültürel, siyasi, demografik ve ekonomik sonuçlarının iyi değerlendirilmesi veya çıkacak olan bu tür kaçınılmaz problemlere karşılık önceden hazırlıklı olunması gerekir. Bu gibi durumlarda olduğu üzere insan daha iyi ekonomik şartlarda yaşayabilmek için göç etmesine rağmen iyi planlama ve organizasyon olmaması sonucunda göç ettiğine de pişman olacaktır. Dolayısıyla sebepleri ne olursa olsun göç hareketinin olduğu her faaliyette karşılaşılan ilk problem ekonomik sıkıntılardır. Öte yandan, göçün demografik sonuçlarından bir tanesi de “karışan nüfus” ve “yayılan nüfus” kavramlarını ortaya çıkarmasıdır. Bütün bu göç faaliyetleri isteğe bağlı olarak yapılan göçler olmadığından karşılaşılan bir başka problem de olayın psikolojik yıkım, farklı kültürlere, geleneklere, siyasi anlayışlara sahip insanların karıştığı yeni ve heterojen bir kimlik ortaya çıkartır. Yıllar boyu İngiliz sömürgesi olarak yaşamış Kıbrıslı Türklerin özellikle 1974 sonrasında Türkiye’ye göç etmeleri, Bulgaristan ve Yunanistan’dan göç edenlerin kendilerine has gelenek, görenek, adet ve sosyal kültürlerle göç ettikleri şehir ve kasabalara alışmaya çalışmaları zaman zaman ciddi ve sert tartışmalara da yol açar. Bir de bunlara göç edilen ülkede çekilecek sıkıntılar ve yerli halkın bakış açısı eklenince durum daha da karmaşık ve zor hal alır. Kendilerini beğenmeyip aşağılayıcı bir tavır takınan kendi soydaşlarına karşı bu göçmenler de ortaya çıkan karşıt ruhsal mekanizmayı kullanarak yeni yerleştiği çevreyi beğenmediğini gösteren ve o yöre insanlarını kendilerinden aşağı gören bir tutum sergiler. Aynı sorunları bugün neredeyse aynı şekilde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki göçmenler yaşamaktadır. Yıllarca bağ, bahçe, toprak sahibi olarak yaşadıkları, baba ocağı bildikleri topraklardan önce 1963, daha sonra da 1974 yılında uzaklaştırılan pek çok Kıbrıslı Türk göçmen varlıklı çiftçiler ve ziraatla uğraşan insanlar olarak yaşarken bir anda fakir ve tarlasız, topraksız insanlar olarak ortada kaldılar. Güney Kıbrıs’ta bir dikili ağacı olmayana arsalar, bağlar, bahçeler verilirken, çiftlik sahibine ise bir parça olsun toprak verilmez. Narenciye ile uğraşana buğday tarlası, fıstık ekimiyle uğraşana ise narenciye bahçesi verilir. Ekonomik yapı, toplumsal statü, sosyal hayat ve doğal olarak psikolojik değerler felce uğrar. Kişi kendisini itilmiş, ikinci sınıf ve “el” gibi görür kendi memleketinde. Bu da moral değerlerin yitirilmesi anlamına gelir. Öte yandan bu göçmenlere devletin doğal olarak yapması gereken, ancak bunu yaparken de son derece dikkatli ve hassas davranılması gereken bir takım yardım ve destekleme faaliyetleri de yeni gelen göçmenlerle yerli halk arasında huzursuzluklara yol açar. Bugün Kıbrıs’taki en büyük huzursuzluklardan birisi de “Bu memleketin sıkıntısını biz çektik. Şimdi sefasını göçmenler sürüyor.” diyenlerle “Bizim Güney Kıbrıs’ta bağımız, bahçemiz, malımız mülkümüz vardı. Devlet tabii ki bize bakacak.” diyenler arasında yaşananlardır. Elinden toprakları alınan, daha önce koyununu kuzusunu otlattığı arazi göçmenlere

¹ Ahmet Y. Gökdere, *Yabancı Ülkelere İşgücü Akımı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 1978, s. 10.

verilen, su çektiği kuyu göçmene tahsis edilen, ucuz kredi göçmene verilen, göçmenlerin iskânı için göçmen iskân bölgeleri inşa edilen bir yerleşim merkezinde kaçınılmaz olarak huzursuzluklar baş gösterecektir. Öte yandan bu göçmenlerin köy, kasaba veya mahallelerde yerli halkın arasına yerleştirilmeleri ve bu şekilde eritilmeleri doğal ve kaçınılmaz olarak problemler yaratsa da zaman içerisinde kız alıp vermeden, nişan, düğün, sünnet, misafir etme, bayram, vb gibi özel günlerle ilgili güzel ve değişik geleneklerin karşılıklı alışverişine, ayrıca giyim kuşam, yiyecek türleri gibi konularında da bir etkileşime yol açacaktır.

Kıbrıs Adasında Göç Hareketleri

Kıbrıs adası tarihinin neredeyse her döneminde ada içi göçler gördüğü gibi ada dışına göçler ve ada dışından da göçlerle karşı karşıya kalmıştır. Adada göç hareketleri özellikle adanın Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmesiyle beraber büyük bir ivme kazanmaya başlar. Fetih sonrasında yeni fethedilen bu topraklarda yerli halkın kalbini kazanma ilkesine bağlı olarak adada yaşayan toplumların kendi dinlerine bağlı kalması suretiyle, içişlerinde serbestlik tanınır. Esirlik ortadan kaldırılır ve Venedikliler döneminde esir muamelesi gören,² Venediklilerin elinde sefil hayatı yaşayan³ Ortodokslara imtiyazlar verilir.⁴ Bu dönemde özellikle Rumların nispi bir özgürlük kazanmalarıyla, adada daha dinamik bir sosyal yapı oluşur.⁵ Ada toprağının çok bereketli olması, iklimin ılıman ve her tür tarım için uygunluğu, adaya göçenlerden iki yıl boyunca vergi alınmayacağı⁶ gibi sebeplerle adada Türk nüfus 1572'den 18. yüzyıl ortalarına kadar devam eden göç hareketleriyle mütemediyen artar.⁷ 1572 tarihinde, adanın fethi sonrasında ilk defa olarak Osmanlı Türk yönetimi tarafından adada bir sayım yaptırılarak adada bulunan nüfus, meslek sahipleri, mal ve mülk durumu ve diğer taşınır-taşınmaz malların tespit edilmesi çalışmalarına girilir.⁸ 1572 yılı itibarıyla adada topçu, gönüllü, müstahfız (koruyucu) ve azab olarak başta Lefkoşa, Limasol, Girne, Baf, Tuzla ve Mağusa'da olmak üzere adanın değişik noktalarındaki kalelerde 2.779 kişi bulunmaktadır.⁹ Sayım sonrasında ortaya çıkan durum üzerine 21 Eylül 1572 tarihli bir padişah fermanıyla Kıbrıs'a yerleşmek üzere Anadolu'dan ve özellikle Karaman, İçel, Bozok, Alaiyye, Tek, Manavgat kadıları vasıtasıyla insan gönderilmesi emredilir.¹⁰ Kıbrıs'a göç hareketini gidecekler açısından cazip hale getirebilmek maksadıyla adaya

² Robert Stephens, *Cyprus-A Place Of Arms*, Londra, s. 36.

³ Hasan Fehmi, *A'dan Z'ye Kıbrıs*, İstanbul, 1992, s. 21.

⁴ Uluslararası İlişkiler Ajansı, *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, Ankara, 1992, s. 21.

⁵ Hakkı Yücel, "Ulusal-Etnik Kimlik Tartışması İçinde Çağdaş Kıbrıslı Türk Şiirine Bir Bakış", *Sombabar*, (İki Aylık Şiir Dergisi, Kıbrıs Şiiri Özel Sayısı), No.35, İstanbul,, Mayıs-Haziran 1996, s. 7.

⁶ M. Akif Erdoğan, "Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Fethi Ve İlk İskân Teşebbüsü", *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 1991, s. 47.

⁷ Stephens, a.g.e., s. 37.

⁸ Cengiz Orhonlu, "Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi (1570-1580)", *Milletlerarası Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969), Türk Heyeti Tebliğleri*, Ankara, 1971, s. 92.

⁹ *Bozokurt*, 19 Eylül 1987.

¹⁰ Ömer Lütü Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt IX, İstanbul, Ekim 1949-Temmuz 1950, s. 550.

gidip yerleşenlerden 2 yıl boyunca her türlü vergi alımı durdurulur¹¹ ve bu insanlar böylece bir tür vergi muafiyeti kazanırlar. Halkın vergiden muaf tutulmaları, adanın iklim şartları açısından yaşamaya ve ziraatle uğraşmaya son derece uygun olması ve bu konudaki haberlerin kulaktan kulağa yayılması sonrasında pek çok kişi sadece kendisi gelmekle kalmamış ve bütün ailesini de Kıbrıs'a getirmenin yollarını aramaya başlamıştır. Öte yandan meslek sahibi ailelerin seçimi sırasında uygulanacak yöntem de fermada belirtilir ve bunun için her 10 haneden 1 tanesinin adaya gönderilmesi emredilir.

Evliya Çelebi'nin "Yüz elli bin kefere var."¹² dediği ve "Çevresi 700 mildir. Silifke yanında ak limandır." şeklinde ifade ettiği adanın¹³ Osmanlı İmparatorluğu adına ekonomik bir değer ifade edebilmesi için¹⁴ adaya yerleşmek isteyenlere de müsaade edilir. 20.000'e yakın istekli çıkmasına rağmen¹⁵ bunun yeterli olmaması üzerine Karaman, Rum (Kızılırmak doğusunda kalan bölge) ve Dulkadir kadılarına ferman gönderilerek verimsiz toprağı olan köylüler, ortakçılar, köylülerin adları henüz vergi defterlerine geçmemiş oğulları, yazlık meralar, üzüm bağları ve diğer mülklerle ilgili olarak sürekli dert çıkaran geçimsiz kimseler, kıracı çiftçiler, sürekli problem yaratan köylüler, resmen izin verilmeden şehir ve kasabalara izinsiz göçen başıboşlarla kunduracı, çizmeci, terzi, takkeci, ipek, tiftik, yün dokumacısı, tiftik tarakçısı, aşçı, işkembeci, mumcu, demirci, saraç, bakkal, sepic, marangoz, duvarcı, taşçı ve bakırcı gibi esnaf ve zanaatkarların göç ettirilmesi emredilir.¹⁶

1877 yılında Larnaka'daki İngiliz Konsolosu Watkins tarafından yapılan nüfus sayımına göre Kıbrıs adasında 67.000 Türk ve Müslüman, 133.000 Rum ve Hıristiyan olmak üzere toplam 200.000 kişi yaşamaktadır. 4 Nisan 1881 tarihinde yapılan resmî nüfus sayımında ise Türk nüfusu 45.458'dir ve bu düşüş adadaki Türk nüfusun ada dışına göç etmesiyle izah edilebilir. 29 Ekim 1914'te Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na fiili olarak katılması üzerine İngiltere 1878 tarihli antlaşmayı tek taraflı olarak hükümsüz ilan edip, 5 Kasım 1914'te¹⁷ Türkiye'ye harp ilan ederek aldığı bir kararla (Order in Council) Kıbrıs'ı İngiliz topraklarına kattığını,¹⁸ Mısır'daki Osmanlı hâkimiyetinin de artık sona erdiğini ilan eder¹⁹. 27 Kasım 1917 tarihinde alınan bir başka kararla da adada yaşayanların iki yıl içerisinde İngiliz vatandaşlığına geçmeleri istenir. Bu kararı tanımayan pek çok Türk Kıbrıs'ı terk etmek zorunda kalır.

31 Mart 1901 tarihinde yapılan nüfus sayımına göre 51.309 Türk ve 182.739 Rum olmak üzere toplam nüfusu 274.108 olan Kıbrıs adasının nüfusu, 2 Nisan 1911 tarihli nüfus sayımında %1 civarında artan Türk nüfusuyla 5.119 kişilik bir artış

¹¹ Barkan, a.g.m., s. 549.

¹² Harid Fedai ve Mustafa Haşim Altan, *Lefkoşe Mevlevihanesi*, KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayınları 38, Ankara, 1997, s. 3.

¹³ Salah Birsal, Oktay Akbal, Bekir Yıldız ve Atilla Özkırmı, *Kıbrıs'a Selam*, İstanbul, 1987, s. 9

¹⁴ Pierre Oberling, *Bellapais'e Giden Yol*, Ankara, 1987, s. 3.

¹⁵ Stephens, a.g.e., s. 37.

¹⁶ Uluslararası İlişkiler Ajansı, a.g.e., s. 22-23. Ali Nesim, "Kıbrıs Türklerinde Atatürk İlke ve İnkılapları", *I.Uluslararası Atatürk Sempozyumu*, Ankara, 1994, s. 39.

¹⁷ Achille Emilianides, *Histoire De Chypre*, Paris, 1963, s. 102.

¹⁸ Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul, 1977, s. 12.

¹⁹ Villalta, Jorge Blanco, *Atatürk*, Ankara, 1982, s. 77.

gösterir ve toplam Türk nüfusu 56.428 olur. 24 Nisan 1921 tarihinde yapılan sayımda ise artış oranı %0.8 civarında olup toplam artış 4.911 kişidir ve toplam Türk nüfusu ise 61.339 olarak tespit edilir ve 1921 yılı itibarıyla adadaki toplam nüfus da 310.709 olur.²⁰ Türk İstiklal Savaşı'nın kazanılması sonrası 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşmasıyla Türk devleti İtilaf devletlerince resmen tanınmasına rağmen Antlaşmanın 16, 20 ve 21. maddeleri ile Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğu kabul edilir.²¹ O güne kadar Türk tabası olarak görülen Kıbrıslı Türklerden İngiliz uyruğuna geçmek ve adada kalmak isteyenler dışında kalan Türk tabiiyetine sahip olarak adayı terk etmek ve Türkiye'ye göç etmek isteyenlere tanınan haklarla yaklaşık 7–8.000 civarında Kıbrıslı Türk de kayıklar, tekneler veya vapurla Türkiye'ye göç eder.²² Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında geçen dönemde de çok sayıda Kıbrıslı Türk adadan ayrılmak zorunda kalırlar. Bunların içlerinde öğrenciler ve öğretmenlerin de bulunduğu 20.000 civarındaki bir kısmı Türkiye'ye yerleşir.²³

27 Nisan 1931 tarihinde adada yapılan genel nüfus sayımında Türk nüfusu 10 yıl önce yapılan sayıma göre %0,5 artış gösterir ve 2.906 kişilik artışla 64.245 olur. Adada nüfus artışı bu yönde gelişirken Kıbrıslı Türklerin ada dışına ve özellikle Türkiye'ye göçleri de devam etmektedir. Ancak bu dönemde bazı şikâyetler de söz konusudur ve Anadolu'nun değişik bölgelerine göç eden Kıbrıslı Türkler problemlerinin çözülmesini ve kendilerine sahip çıkılmasını istemektedirler.²⁴ Kıbrıslı Türklerin her ne şart altında olursa olsun anavatan olarak Türkiye'yi görmeleri ve Türkiye'ye sığınmaları günümüze kadar aynı şekilde devam edecektir.²⁵

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber ilk günlerde savaşın dışındaymış gibi görünen ve savaştan fazla etkilenmeyen Kıbrıs daha sonra fiili olarak savaşa dahil olmasa bile kendisini savaşın ortasında bulur. Acilen asker ihtiyacıyla karşılaşan İngiltere bu açığı kapatmak için Kıbrıs'ta da asker alma faaliyetlerine hız verir. Bu şekilde askere yazılan Kıbrıslı Rumlar ve Türkler katırcı ve kazmacı olarak geri cephelerde görev alırlarken muharip ve asıl güçler de ön cephelerde savaşa imkân bulabilecekler.²⁶ Bu şekilde askere yazılan ve sadece 10 günlük bir eğitimden geçirilen Kıbrıslı askerler önce Fransa'da, Yunanistan'da ve Girit'te, daha sonra da Kuzey Afrika ve İtalya'da savaşa katılırlar, pek çoğu esir düşerken, binlercesi de Kıbrıs adasından uzakta hayatlarını kaybederler. Ada dışında İngiltere adına savaşa katılan bu gönüllü askerlerden pek çoğu Fransa, Yunanistan, Girit, Afrika ve İtalya'da hayatlarını kaybederler, bazıları buralarda kaybolur ve kendilerinden bir daha haber alınamaz, esir

²⁰ KTMA, *1926 Colonial Reports*, Report For 1926, No.1366, Londra, 1928, s.5.

²¹ Nihat Erim, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ankara, 1975, s. 3; Murat Sarıca, Erdoğan Teziç ve Özer Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul, 1975, s. 7.

²² BCA. 030.18.1.1.012.59.3; Haşmet Muzaffer Gürkan, *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta*, Lefkoşa, 1996, s. 91.

²³ Pierre Oberling bu sayıyı kitabında 6-8.000 olarak vermektedir. Oberling, a.g.e., s. 43.

²⁴ *Söz*, 6 Ağustos 1931.

²⁵ 1915 Kıbrıs doğumlu merhum Ekrem Taşel ile 18 Ekim 2002 tarihinde İzmir'de yapılan görüşme. Başbakanlık Müsteşarı Kemal Gedeleş tarafından Hariciye Vekâleti'ne gönderilen Kıbrıs Birinci İntihab Dairesi mebusu Necati Özkan'ın Kıbrıslı Türklerle ilgili hazırladığı rapor. BCA. 030.10.57.66.14. Kıbrıs Konsolosluğu'nun 14 Eylül 1938 tarihli raporu. BCA. 030.10.124.887.3.

²⁶ Kıbrıslı katırcılar ve İkinci Dünya Savaşı döneminde Kıbrıs'la ilgili olarak bkz. Ulvi Keser, *İngiliz Ordusunda Katırcılar*, IQ Yay., İstanbul, 2007.

düşenler Almanya ve Çekoslovakya'da bulunan esir kamplarında yıllarca esaret hayatı yaşamak zorunda kalırlar. Geriye dönebilenler ise İngiltere'den aldıkları tazminatla ada dışına çıkmayı tercih ederler ve genellikle İngiltere'ye göç ederler.

1955 EOKA Dönemi ve Göç Hareketleri

EOKA'nın faaliyete geçerek tedhiş ve terör eylemlerine giriştiği 1 Nisan 1955 ile Akritas Planı çerçevesinde Türkleri top yekün imhaya yönelik olarak 21 Aralık 1963 tarihinde başlattıkları saldırılara kadar geçen dönemde pek çok Kıbrıslı Türk adayı terk eder ve yurtdışına göç eder. Bu dönemin ilk göç hareketleri ise Kıbrıslı Türk polislerle ilgilidir. Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulma yolunda başlatılan ikili görüşmeler sırasında Rum ve Yunan tarafının 1955 sonrasında EOKA terörünün durdurulmasında yardımcı olmak üzere tamamen Türklerden oluşturulan özel polis gücü olan Komando Birliği'nin dağıtılması yönündeki istekleri kabul edilir ve 1959 yılı sonunda bu birlik lağvedilerek personelin çoğu 400 İngiliz Sterlini ödenerek emekliye sevk edilir. Personelin bir kısmı İngiltere'ye göç ederken,²⁷ bir kısmı da daha sonra oluşturulan Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusu'na katılır. Bu dönemde EOKA'ya karşı İngilizlerle beraber mücadele etmiş olanlarla birlikte yaklaşık 10 bin kişilik bir grup ada dışına göç edecektir. Ayrıca özellikle Temmuz 1958 tarihinde güvenlikleri tehlikede olan Kıbrıslı Türklerin daha güvenli görülen bölgelere doğru toplu göçleri²⁸ ve ilk etapta 6.000, ikinci etapta ise 16.000 Türk insanının güvenli bölgelere aktarılması söz konusudur. Sadece 28 Temmuz 1958 tarihinde Dr. Fazıl Küçük'e Baf ve Limasol bölgelerindeki 15 Türk köyünden göçle ilgili müracaat olmuştur.²⁹ Bu arada bazı Kıbrıslı Türkler de Türkiye'den yardım talebinde bulunurlar.³⁰

1958–1963 döneminde tam 103 Türk köyü silahlı EOKA'cılar tarafından basılarak taş taş üstünde kalmayacak şekilde yerle bir edilir. Bu köylerde yaşayan 18.667 Türk köylü ile diğer köylerde Rumlarla beraber yaşayan 30.000'den fazla Kıbrıslı Türk can güvenliklerini sağlayabilmek amacıyla daha büyük ve güvenli yerleşim bölgelerine göç ederler.1960 yılında 573.566 olan nüfusun 104.942'si Türk, 468. 624'ü Rum'dur. Yüzdeler oran ise %18.3 ve %81.7'dir. 1959 yılında adadan yurtdışına göç eden 6250 kişinin 1248'i Türk, 4211'i ise Rum olur. İngiltere'ye göç eden 5809 kişiden tahminen 1160 kişisi ise Kıbrıslı Türklerdir. 1960 yılında adadan göç edenlerin sayısında gözle görülür bir yükselme fark edilir. Buna göre göç eden toplam 14.589 kişiden 2220'si Türk ve 11.764'ü ise Rumlardır.

1966 yılı Şubat ayından itibaren göçmenlerin sorunlarına kalıcı çözüm bulabilmek ve onları bu sıkıntılı ortamdan uzaklaştırabilmek amacıyla göçmen sorununu tamamen çözecek bir iskân projesiyle ilgili çalışmalara başlanır ve bu konuda sorumluluk Planlama ve İnşaat Dairesi'ne verilir. Bu konuda yapılan ve bir ay içerisinde tamamlanan etüt çalışmaları ve kasabalarla köylerden gelen verilerin

²⁷ Neriman Cahit, "Harid Fedai", *Ortam*, 15 Kasım 1991, Lefkoşa.

²⁸ Kıbrıs Türk Millî Arşivi, Basın Koleksiyonu, *Nacak*, 6 Ocak 1961, Lefkoşa.

²⁹ Bu köyler Amargeti, Anarita, Moronero, Myrmikoph'tur. Oberling, a.g.e., s.80. Ayrıca Bakınız Ahmet C. Gazioğlu, *Two Equal And Sovereign Peoples*, Lefkoşa, 1997, s. 25-26.

³⁰ BCA.030.01.36.218.2.

değerlendirilmesi sonrasında hazırlanan Kıbrıs'ta Göçmenlerin İskânı Projesi, 7 Mart 1966 tarihinde tamamlanır. Söz konusu projeye göre 18.860 nüfuslu toplam 4.750 göçmen ailesinden 1.673 aileye yeni evler yapılması ve 418 ailenin de halen yaşamakta oldukları evlerinin bakım ve onarımının yapılması kararlaştırılır. Türkiye'nin Kıbrıs'ta göçmenlere yönelik olarak yapılan göçmen evleri için tahsisatı proje tamamlandığında toplam olarak 1.132.992 Kıbrıs Lirası'na ulaşacaktır.³¹

Mart 1966 tarihi itibarıyla ada sathında göçmen aile sayısı 4440 olup bunlardan 2245 göçmen ailesi Lefkoşa bölgesinde, 275 aile Lefkoşa merkezde, 146 aile Mağusa'da, 455 aile Limasol'da, 287 aile Larnaka'da, 481 aile Baf'ta, Erenköy ve Yeşilirmak da dahil Lefke'de ise 551 ailedir. Lefkoşa'da 679, Lefkoşa merkezde 180, Mağusa'da 55, Limasol'da 200, Larnaka'da 160, Baf'ta 93, Lefke'de 551 olmak üzere toplam 1673 ailenin ise eve ihtiyacı bulunmaktadır.³²

15 Temmuz 1974 Sonrası Göç Hareketi

15 Temmuz 1974 tarihinde Nikos Sampson tarafından gerçekleştirilen ve Makarios'un devrilmesi ve adadan kaçmasıyla noktalanın darbe girişiminden sonra adada can ve mal güvenliği kalmaz. Türkiye'nin garantör devlet olarak 20 Temmuz 1974 tarihinde başlattığı Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde başlayan ve daha sonra savaşın devam ettiği günlerde artarak devam eden göç hareketi sonucunda Kıbrıslı Türkler önce daha güvenli ve sığınabilecekleri yerler aramaya başlarlar. Özellikle Kıbrıs'ın güneyinde bulunan Limasol, Larnaka ve Baf bölgelerindeki evlerini, köylerini terk eden Kıbrıslı Türkler daha güvenli olan kuzeye doğru kaçmaya başlar. Ancak savaşın patlak vermesiyle beraber bu Türklerin kuzeye gelebilmeleri de neredeyse imkânsız hale gelir. Bunun sonucunda binlerce göçmen Kıbrıslı Türk, İngiltere'ye ait Akrotiri ve Episkopi askeri üslerine sığınmak zorunda kalır. Ancak göçmen olarak geldikleri bu iki askeri bölgede çok geçmeden hayatları zindan olacak ve tam bir esir hayatı yaşayacaklardır. Aynı dönem içerisinde Kıbrıs'ın güneyinde yaşamakta olan yaklaşık 65.000 civarında Kıbrıslı Türk daha güvenli olan kuzeye geçmeye çalışır.

Bu dönemin şüphesiz ki en önemli faaliyetlerinden birisi de yapılan nüfus mübadelesidir. Söz konusu nüfus aktarımı ile Güney Kıbrıs'ta esir olarak tutulan Türklerin Kuzey Kıbrıs'a geçmeleri sağlanır ve tarihte neredeyse ilk defa 1963–1974 döneminde yaşamak zorunda kaldıkları kuşatılmış küçük gettoların aksine Kıbrıs Türkleri nüfusları ve sınırları belli olan bir bölgede toplanma ve bu sınırı koruma imkânına kavuşurlar.³³ Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim, 1974 yılı

³¹ Öte yandan aynı dönem içinde Kıbrıs'ta görev yapmaya başlayan UNFICYP ve diğer Birleşmiş Milletler yetkilileriyle adada görev yapan yabancı ülkelerin temsilcilerinin bu konuda hiçbir destekleri söz konusu olmadığı gibi Kıbrıslı Türklerin göç sorunu ve gayri insani şartlar altında yaşamaları konusunda hiçbir yardım talebinde de bulunmazlar.

³² Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürü Tanju Ülgen imzasıyla 14 Kasım 1966 tarihinde Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğüne gönderilen yazı. BCA.030.01.64.398.11.

³³ 1963 sonrası dönemde evlerinden göç etmek zorunda kalan yaklaşık 25 bin kişi dışında 23.500 işsiz ve başkasının desteğine muhtaç olan yaşlılarla sakatlardan oluşan 7.500 kişilik bir grup da bulunmaktadır. Makarios rejiminin bu insanlara sıkıştıkları küçük hayat alanlarında dahi ekonomik ambargo uygulaması, Kıbrıslı Türklerin bulunduğu yerlere ikmal maddeleri naklini yasaklaması, Mart 1968 tarihine kadar akü,

Ağustos ayının son günlerinde Türkiye, Kıbrıs ve Yunanistan arasında bir mekik diplomasisi uygulanır ve bunun sonucunda tamamen insani konuları görüşmek üzere Rauf Denktaş ve Kıbrıs Rum lideri Glafkos Klerides arasında haftada bir sefer ve ilki 26 Ağustos 1974 günü gerçekleştirilen toplantıların yapılmasına karar verilir. Bu dönemde Rumların Atlılar, Muratağa ve Sandallar köylerinde giriştikleri katliamların ortaya çıkmasıyla beraber güneyden kuzeydeki güvenli Türk bölgelerine geçmek isteyen 42 bin civarındaki Türk'ün geçişleri konusunda da girişimler hızlandırılır. Yapılan ilk toplantılarda Kıbrıs dışında öğrenim gören öğrencilerin, hasta ve yaralılarla 18 yaşından küçük olan esirlerin, öğretmenlerin ve ailelerinden ayrı düşen yaşlı kimselerin serbest bırakılması kararlaştırılır. Bu konuyla ilgili olarak Türk bölgesinden güneye göç etmek isteyen Rumlarla Rum bölgesinden kuzeye göç etmek isteyen Türklerin mübadele tarihinin de 13 Eylül 1974 günü tespit edilmesi kararlaştırılır.³⁴ Bu girişimlerin sonuç vermemesi üzerine Türk hükümeti de İngiltere'nin göçmenlerle ilgili politikasını protesto eder ve 15 Eylül 1974 tarihinde İngiltere'ye bir nota verir. Bu notanın hemen bir gün sonrasında 129 Türk göçmenden oluşan ilk mübadele ekibi Ledra Palas sınır kapısından Lefkoşa'nın Türk tarafına geçerler. 20 Eylül 1974 tarihli toplantıda ise diğer savaş esirlerinin de serbest bırakılması kararlaştırılır. Ayrı düşmüş aileler konusu da bir sonraki toplantıda görüşülüp karara varılacaktır. Bu kararlar uyarınca 3308 Türk ve 2479 Rum 28 Ekim 1974 tarihinde güvenlik içerisinde diğer bölgeye göç ederler.

Öte yandan askeri üslere sığınan ve çadırlarda son derece ilkel şartlarda tutsak hayatı yaşamak zorunda kalan Kıbrıslı göçmenler arasında salgın ve bulaşıcı hastalıklar baş gösterir. 4 Ekim 1974 tarihi itibarıyla İngiliz askeri üslerinde 10 çocuk salgın hastalıklardan hayatını kaybeder. Burayı ziyaret eden ABD Milli Kadınlar Sağlık Komisyonu Başkanı Marlowe Goldberg ise durumu dehşet verici olarak niteler. İngiliz hükümeti 9 Ekim 1974 tarihinde üslerde bulunan yaklaşık 10 bin civarındaki Türk göçmenin sadece İngiltere'ye gitmeleri şartıyla serbest bırakılabileceklerini ve bu insanlara mülteci belgesi verilebileceğini açıklar. Bunun üzerine Rauf Denktaş derhal bölgeye giderek Çayönü (Paramal) ve Yalova (Piskopu) kamplarında bulunan Türkleri ziyaret eder. Çok zor şartlar altında, tuvaleti banyosu bile neredeyse bulunmayan bir ortamda yaşamaya çalışan insanlar yine de kurtulacakları günü beklemektedirler. Bu ziyaret sonrasında Londra, Ankara, Lefkoşa arasında mekik diplomasisi yapan Denktaş öncelikle üslerdeki hastaların, hamile kadınların ve çok küçük çocuklarla yaşlıların süratle tahliyesi için prensip kararına varıldığını açıklar. Öte yandan Türk bölgesine geçmek isteyen Türkler ise Rumlar tarafından hem aldatılıp soyulurlar, hem de feci şekilde dövülürler ve hapse atılırlar.³⁵

Aynı şekilde güneyde çaresizlik içinde olan Kıbrıslı Türkler Rum yetkililere ve EOKA-B taraftarlarına rüşvet vererek bölgeden kaçmağa çalışırlar. Mari bölgesinde

kablo, lastik, kauçuk, çivi, telefon, tel, kamyon, traktör, eldiven, ceket, torbadan yangın söndürme aletlerine varıncaya kadar pek çok ihtiyaç maddesinin alınıp satılmasını ve Türk bölgelerine girişine izin vermemesi, Kıbrıslı Türklerin ekilebilir arazilerine ek vergiler koyması, posta haberleşmesini kesmesi hayatı iyice çekilmez hale getirir. *News Bulletin*, 25 Şubat 1977, s. 2.

³⁴Rauf R. Denktaş, *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, Cilt: 9, İstanbul, Mart 1999, s. 427.

³⁵ Denktaş, a.g.e., s. 477.

bulunan 860 Kıbrıslı Türk göçmen adam başına 100 ve her eşya torbası için de 20 Kıbrıs Lirası vermek suretiyle hürriyetlerini elde ederler.³⁶ Göçmenlerin iskân ve istihdamıyla ilgili kararlar alınmaya da devam edilir. Girne'de göçmenler için bir yemekhane açılır. Evli göçmenlere 20, bekâr olanlara 10 Kıbrıs Lirası yardım yapılması teklif edilir. Bunlara ilaveten canlarını kurtarabilmek için Kuzey Kıbrıs'a göç etmek için kaçarlar. İngiltere'ye ait askeri üslere sığınmak zorunda kalan ve neredeyse 6 ay boyunca çok ilkel şartlarda buralarda hayatta kalma mücadelesi veren 9400 Kıbrıslı göçmen 18–27 Ocak 1975 tarihleri arasında önce Adana'ya oradan da Lefkoşa'ya getirilirler. Bunu adanın taksimi için bir adım olarak gören Rumlar Türklerin üslerden ayrılmasını protesto ederken Rumların da Kuzey Kıbrıs'tan Güney Rum Kesimi'ne geçmelerini Türklerin neden olduğu göç olayı olarak nitelerler. 9 Haziran 1975'te Kıbrıslı Rumlar tarafından yapılan bir istatistiğe göre 182 bin Kıbrıslı Rum'un adayı ikiye bölen Atilla Hattı'nın güneyine geçtiği, göçmen durumuna düşen 36 bin kişinin kendisine yetebildiği ancak 146 bin kişinin devlet desteğine ihtiyaç duyduğu belirtilir. Buna göre Türklerin bulunduğu Kuzey Kıbrıs bölgesinde 10.500 Rum kalmıştır. Ancak Rumların bu rakamları devamlı olarak abarttıkları daha sonra anlaşılacaktır. Yaklaşık 200 bin kişinin evinden ayrılmak ve güneye göçmek zorunda kaldığını belirten Rumların iddialarına rağmen bu sayısının 105 bin civarında olduğu açıklanır.³⁷ Bu gelişmelerin yaşandığı günlerde Viyana'da 31 Temmuz–2 Ağustos 1975 tarihleri arasında yapılan topluluklararası görüşmelerde nüfus mübadelesi anlaşması da imzalanarak kabul edilir. Bu günlerde güneyde yaşayan Kıbrıslı Türklerin daha güvenli kuzey bölgelerine geçiş süreci de hızlanır.³⁸ Ancak çekilen bütün bu sıkıntılara rağmen hayatta kalmayı başarabilmiş ve salimen Türk bölgesine geçebilmiş bu insanlar gibi herkes bu kadar şanslı değildir. Cenevre görüşmeleriyle ilgili olarak Glafkos Klerides'le görüşen Rauf Denктаş savaşın başlamasından sonra Türk tarafına göç etmek isteyen ancak Rumlar tarafından alıkonulan Türklerin karşı karşıya kaldıkları tehlikeleri, tedhiş ve katliamları da anlatma fırsatı bulacaktır.³⁹ Aynı dönem içerisinde Rumlar ve askeri üslere sığınmış Türk göçmenlere tutsak muamelesi yapan İngilizlerin elinde de yaklaşık 50 bin civarında Kıbrıslı Türk göçmen bulunmaktadır.⁴⁰ Kıbrıs Rum Kesimi lideri Klerides her ne kadar "Tutsaklar yakalandıkları yerlere iade edilecektir." dese de kastedilen göçmen Türklerin adanın güneyini terk etmelerine izin verilmeyeceğidir. Uluslararası platformda halâ bir Kıbrıs Cumhuriyeti varmış gibi davranan Kıbrıslı Rumlar ise sözde cumhuriyetin Türk vatandaşlarını da koruyup kolladıklarını ve kendi yaşadıkları bölgede güven içerisinde olacaklarını dünya kamuoyuna empoze temeğe çalışırlar.

1974 Temmuz ayından itibaren Kıbrıs adasında farklı istikametlerde ve farklı amaçlarla göç hareketlerine rastlanır. Esasında ada tarihi hep göçler tarihi olmuştur ve tarihin farklı dönemlerinde hemen bütün adalar da aynı kaderi paylaşarak göç olaylarına tanıklık etmiştir. Özellikle 1974 yılından itibaren adanın güneyinde Rumlara

³⁶ Oberling, a.g.e., s. 154.

³⁷ Michael Stephen, *Cyprus Question*, London, April 1997, s. 43.

³⁸ Sami M. Veli Ünsaldı'dan aktaran Tansel Ünsaldı, "Kıbrıs'tan Yaşanmış Anılar", *Kıbrıs Mektubu*, Cilt: 15, No.1, Ankara, Ocak-Şubat 200.

³⁹ Denктаş, a.g.e., s. 389.

⁴⁰ Denктаş, a.g.e., s. 427.

bırakılan bölgeden kuzeydeki güvenli bölgelere kaçan göçmenlerin yanında aynı şekilde kuzeyden güneye geçen Rumlar da mevcuttur. Bu arada bazı Kıbrıslı Türkler de başta Türkiye olmak üzere İngiltere, Avustralya, Amerika, İngiltere ve Kanada'ya göç ederken bazı Rumların da Yunanistan dışında farklı Avrupa ülkelerine göç ettikleri görülür. Ayrıca adanın farklı bölgelerinde yaşayan Latinler, Ermeniler ve Maronitler de bu göç dalgasına kendilerini kaptırırken halen Kuzey Kıbrıs'ta Koruçam bölgesindeki üç Maronit köyünde yaşayan Maronitler ise köylerinden ayrılmamayı tercih ederler. Aynı şekilde Apostolos Andreas Burnu ile Yeni Erenköy köyü civarında yaşayan ve 'Cira' olarak adlandırılan yaşlı Rum kadınlar da yaşadıkları köylerinden ayrılmazlar ve Türk tarafında kalırlar. Çok nadir de olsa bazı Kıbrıslı Türkler de Güney Kıbrıs'tan ayrılmamayı tercih ederler. Bu yoğun göç faaliyetleri arasında adaya ayrıca Şubat 1975 tarihinden itibaren Türkiye'den de göçmenler gelmeye başlar. Çok farklı kültürler, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik durum, yaşayış tarzı, dil, gelenekler gibi pek çok farklılıklar bir anda aynı çevrede toplanır ve aniden istenmeyen bazı olumsuz durumlar da ortaya çıkmaya başlar.

Güney Kıbrıs'tan kaçarak kuzeye gelen Kıbrıslı Türklere devlet geliştirilen bir puanlama sistemiyle mal mülk edinme kolaylığı sağlar; ancak bu sistem de çok büyük tepkilere neden olur. Güney Kıbrıs'ta bağlar, bahçeler, evler, dükkânlar bırakarak geldiğini söyleyen, orada daha önce rahat ve ekonomik sıkıntılardan uzak bir hayat sürdürdüğünü, dükkânında, fabrikasında işçiler çalıştırdığını belirten pek çok Kıbrıslı Türk yeni sistemle beraber ancak karınlarını doyurabilecek duruma geldiklerini, kendilerine haksızlık yapıldığını belirterek şikâyetinde bulunurlar. 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı sonrasında Kıbrıslı Türklerin adanın güneyinden kuzeye, Kıbrıslı Rumların da kuzeyden güneye göç etmeleri, Denктаş-Makarios doruk antlaşması sonrasında gerçekleşir. Esasında söz konusu bu doruk antlaşması öncesinde de birçok Türk, hayatını hiçe sayarak adanın kuzeyinde kalan kurtarılmış ve o dönemde nispeten güvenli olan Türk bölgesine geçmiştir; ancak pek çok Kıbrıslı Türk de güneyde mahsur kalmış durumdadır. Bu noktada adanın kuzeyine göç eden Türklerin kuzeydeki boş Rum evlerine yerleşimi ise maalesef arzu edildiği ve düşünüldüğü gibi olmaz, düzensiz ve plansız, biraz da hatır gönül işine bağlı kalarak yapılır. Aradan bunca yıl geçtikten sonra da güneyde mülkünü, bağını bahçesini bırakıp kuzeye gelenlere ve 1963'ten sonra mücahitlik yapanlara puanlar verilmeye başlanır. Göçmen ve mücahitler güneyde bıraktıkları taşınmaz mallarına ve mücahitlik görev sürelerine göre puan sahibi olurlar. Bunun hemen ardından da bu puanları kullanarak ev, tarla ve bahçe sahibi olmaya başlarlar. Ancak puanlama ve mülk dağıtımında da çok adil ve hakkaniyetli davranıldığı söylenemez. Güneyde malı mülkü olmayan bazı çıkarıcı insanlar çevirdikleri oyunlarla ve o dönem bu faaliyetlerin farkına varamayan idarenin zafiyetinden faydalanarak kuzeyde mal mülk sahibi olurlar. Adanın güneyinden göç eden Türklerin köy, kasaba ve şehirlere yerleşimlerinde de pek çok hatalar söz konusudur. Güneyde aynı yerde yıllarca yaşamış, akrabalık ilişkileri güçlenmiş ve ekonomik yardımlaşmanın özellikle 1963-1974 döneminde en güzel örneklerini vermiş, namus meselelerinde çok titiz davranmış, Rum saldırılarına karşı birlikte köyünü korumuş göçmenlerin birçoğu değişik yerlere yerleştirilirler. Böylece adanın demografik yapısında meydana gelen bozulmalar, yıllarca dayanışma içerisinde bir arada yaşayan insanların adanın farklı noktalarında hiç alışık olmadıkları bir coğrafyada ve tanımadıkları insanların arasında

yeni bir hayata başlamak zorunda kalırlar. Bu yanlış yerleşimler maalesef daha sonra çok daha büyük sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel zafiyetlerin doğmasına da neden olacaktır. Bu durumdan etkilenenler sadece adanın güneyinden kuzeyine göç eden Kıbrıslı Türkler de olmaz. Aynı şekilde özellikle Şubat 1975 döneminden itibaren Türkiye'den adaya göç etmeleri için teşvik edilen Anadolu insanı için de benzer sıkıntılar ortaya çıkmaya başlar. Bütün hayatı boyunca hayvancılıkla uğraşmış, geçimini hayvancılıktan sağlamış Erzurum, Kars, Ağrı gibi hayvancılığın yaygın olarak ve belki de tek geçim kaynağı olarak yapıldığı bölgelerden gelen insanlara Güzelyurt ve Yeşilirmak gibi adanın en verimli tarım arazilerinin bulunduğu bölgelerde arazi tahsis edilir. Aynı şekilde bütün hayatı narenciye bahçelerinde, fıstık, buğday ve susam tarlalarında geçmiş olan Antalya, Mersin ve Adana'dan gelmiş bazı göçmenlere de adanın nispeten uzak noktalarındaki dağ köylerinde yer gösterilir. Bu arada yıllarca güneyde bıraktığı mal ve mülkün eşdeğerini güvenli bölgeye geçtikten sonra almaya çalışan ancak bunu başaramayan insanlar da söz konusu olur. Maalesef mal-mülk dağıtımının adilane ve kurallara uygun bir şekilde yapıldığı da söylenemez. Böylece haksızlığa maruz kaldığını düşünen insanların sayısında belli bir artış ortaya çıkarken devlete olan güven duygusunda da zafiyetler belirmeye başlar. Bu şartlar altında kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti ile KKTC'ne güvenmek ve inanmak konusunda insanların kafalarında soru işaretleri oluşmaya başlar. Böylece insanlar hiç istenmemesine rağmen hürriyetini kazandıktan ve kendi ülkesinde güven içerisinde hür ve mutlu bir şekilde yaşarken kaçınılmaz olarak iki farklı gruba bölünür. Bunun ardından da ülkede Rum mallarından zengin olanlar ve Rum mallarından haklarını alamayanlar olarak belirtilebilecek iki grup boy göstermeye başlar. Bu durum süreç içerisinde olumsuz etkilerini göstermeye devam eder. Böylece insanlar birbirlerine karşı olumsuz duygu ve düşünceler içine girer ve Kıbrıslı Türklerin 1974 yılına kadar sahip oldukları birlik ve beraberlik hisleri de yavaş yavaş ince şahsi menfaat hesapları arasında küllenmeye başlar. Bir adım ötesinde ise söylenen bütün imkân ve kolaylıkların Türkiyeli göçmenlere sağlandığı ve Kıbrıslı Türklere haksızlık yapıldığı şeklindedir. Kıbrıslı Türkler ayrıca Türkiye'den gelen göçmenlerin özellikle kamuda istihdam konusunda öncelik ve ayrıcalıklara sahip olduklarını, kendilerinin 24 ay askerlik yapmalarına rağmen Türkiye'den gelenlerin 18 ay askerlik yaptıklarını belirtmektedirler. Esasında aynı sıkıntılar ve şikâyetler Türkiye'den gelen göçmenlerde de mevcuttur. Hazırlanan iskân yasasının Kıbrıs Türklerinden gelecek tepkilerden çekinen hükümet tarafından KKTC meclisine sunulmaması da tansiyonu arttıran bir husustur. Onlar da Kıbrıs Türk tarafında doğup büyümüş olanların kendilerine karşı ayrımcılık yaptığından yakınmaktadır;⁴¹

"Bizze ikinci sınıf insan muamelesi yapıyorlar. Gâvurun kendilerine yaptığı her şeyi onlar da bizze yapmaya çalışıyorlar. Biz bu adayı boşuna mı kurtardık?"

Güney Kıbrıs'tan varını yoğunu orada bırakarak kuzeydeki güvenli Türk bölgelerine göç eden Kıbrıslı Türklerin içinde buldukları psikolojik durum, o güne kadar yaşadıkları, yıllar boyu vatan bildikleri topraklarından, bağlarından, bahçelerinden sökülüp atılmaları sonucu geldikleri yeni yerlerde kendilerinin beklediği

⁴¹ Araştırmacı tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde değişik tarihlerde yapılan görüşmeler.

sıcaklığı bulamamaları, zaten yıllar boyunca Rumlara karşı mücadele etmekte olan neredeyse bütün Kıbrıs Türk'ünün de aynı durumda olması ve hiç kimsenin birbirine yardımcı olabilecek gücünün bulunmaması, yaşanan ambargo ve ekonomik problemlerin getirdiği sıkıntılar sonucunda güneyden göçüp gelen insanlar da kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak görmeye başlarlar. Bütün bunların üzerine bir de Türkiye'den göç edenlerle ilgili olarak bir takım spekülasyonların yapılması bu iki grup göçmen sınıfı arasında da huzursuzluklar yaşanmasına neden olur. 1878'den 1974'e kadar İngilizlerin ve Rumların çeşitli oyunlarıyla binlerce Kıbrıslı Türk Türkiye'ye, İngiltere'ye, Avustralya ve Kanada'ya göç ettiklerinden adadaki Türk nüfusunun çoğunluk haline gelebilmesi ve adanın kuzeyinde Rumlar tarafından terk edilen bölgelere yerleştirilecek Kıbrıslı Türklerin bu bölgeyi doldurmaya yetmeyeceğinin hesaplanmasının ardından Türkiye'den göçmen kabul edilmeye başlanır ve böylece resmî olmayan ve turist adı altında adaya Türkiye'den büyük bir göç hareketi başlar. Özellikle Şubat 1975 tarihinden itibaren kısa sürede büyük bir ivme kazanan bu göç hareketi istenilen ve arzu edilen sonuçları yapılan yanlışlıklar ve plansız hareket sonucunda vermeyecektir ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak bu büyük yanlış ve plansızlık telafisi çok güç sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sorunları da beraberinde getirir. Ortaya çıkan bu tablo Kıbrıslı Rumlar tarafından derhal ve hiç vakit kaybetmeden Kıbrıslı Türkler aleyhine kullanılmaya başlanır. Rumlar tarafından ilk etapta suni olarak bir 'Kıbrıslılık-Türkiyelilik' çatışması ortaya atılır ve gerek Kıbrıs Rum basın-yayın organları, gerekse Kıbrıslı Rum politikacılar bu kavramları kaşımak suretiyle adada yaşayan insanların arasına bu ayrımcılığı iyiden iyiye sokarak pekiştirirler. Bu ayrımcılık girişimleri daha sonraki dönemde de pek çok tartışmanın odak noktası haline gelir.⁴² Bu dönemde adaya gelen bazı kendini bilmezlerin yaptıkları olumsuz davranışlar da maalesef bütün Türk insanına mal edildiğinden bu durum kaçınılmaz olarak Kıbrıs Türk halkı arasında ayırımı, fitne ve fesadı körükler. Böylece Türkiye'den göçmen olarak adaya gelen insanların Kuzey Kıbrıs'ı yeni vatanları olarak kabul edebilmeleri için gerekli planlamalar özenli ve dikkatli bir şekilde yapılmazken, Kıbrıslı Türk göçmenlerin uğradıkları mal-mülk dağıtımındaki haksızlıklar, Türkiye'den gelen göçmenlere de aynı şekilde yapılır. Her ne kadar her göçmen aileye Kuzey Kıbrıs'ta geçimini sağlayacak kadar toprak verilmişse de, üretim ve pazarlamadaki bilgisizlik ve zorluklar bu insanların çoğunu fakir bırakmaya yeter. Öte yandan yıllar boyu Türkiye hükümetleri bu göçmenlerin geçimlerini sağlayıp devam ettirebilmek amacıyla nakdi ve aynı yardımları aralıksız ve kesintisiz olarak yapmaya devam etse de bu insanların Kuzey Kıbrıs'a bağlandıklarını söylemek çok da kolay değildir. Çalışmadan, üretmeden para kazanmanın böylece bir anlamı kalmazken, aynı şekilde çalışıp kazananların da bir çoğu ikamet ettiği evini tamir etme yerine, Türkiye'den mal-mülk almayı tercih eder. Ortaya çıkan bu olumsuz durumu bertaraf edebilmek amacıyla KKTC hükümeti de özellikle TC kimlikli göçmen Kıbrıslıları yeni vatanlarına daha sıkı bir şekilde bağlayabilmek amacıyla bir dizi karar alır ve bu insanlara tapu verileceğini açıklar. Düşünülen ancak uygulamada pek çok sıkıntı yaratan bu durumun ardından malının tapusunu alan göçmenlerin mallarını satmaya başladıkları ortaya çıkar. Bunu önlemek için tapulara önemli bir madde eklenmesi ve "Bu mülk satılamaz;

⁴² Özcan Yeniçeri'den aktaran *Yeniçağ*, 6 Şubat 2007.

ancak babadan oğula vb. geçebilir.” şeklinde bir ifadenin kullanılması da gündeme gelir. Bu düzenleme de başarılı olamaz ve insanlar ellerine geçirdikleri tapulu araziye bütün kısıtlamalara rağmen istedikleri kişiye satmaya başlar. Bu noktada akla gelen ilk soru ise ‘Satılan mülkler kimler tarafından satın alındı ve kime gitti?’ olabilir. KKTC’nin halen emekli İngilizler için adeta bir cennet olduğu düşünülecek olursa arsa ve diğer taşınmazların kimler tarafından satın alındıkları da ortaya çıkar. Bu arada Kıbrıslı Rumlar tarafından sürekli iç siyaset ve propaganda malzemesi yapılan adanın güneyinde Rumlara bırakılmış vaziyetteki Türk taşınmazlarının durumu ise radyo ve televizyondan yapılan propaganda programlarındakilerden çok farklıdır. 27 Ocak 2002 tarihinde bir açıklama yapan Rum DIKO Partisi Genel Başkanı Tasos Papadopoulos ise Kıbrıslı Rum göçmenlerin evlerine geri dönmesi gerektiğini belirtir.⁴³ Ancak Papadopoulos’un bu açıklamasına paralel olarak 1986 yılından beri mahkemelere gidip gelen ve Limasol’da kendisine ait evde oturan Andreas Hacıhristoforu’nun tahliye edilmesini isteyen Kıbrıslı göçmen Türk kadını Kıbrıs Rum Yönetimi İçişleri Bakanı Hristodulos Hristodulu’nun mahkemenin lehine karar verse bile evini alamayacağı açıklamasıyla karşılaşır.⁴⁴ Bu arada 8 Şubat 2002 tarihinde Denктаş ve Klerides arasında yapılan doğrudan görüşmeler çerçevesindeki 11. toplantı öncesinde Denктаş bir gazetecinin Klerides’e atfen “Bütün göçmenler kendi topraklarına dönecek.” ifadesi için artık göçmen sorunu kalmadığını belirtir.⁴⁵ Ancak bu beyanata cevap fazla gecikmez ve Kıbrıs Rum Yönetimi Başsavcısı Alekos Markides “göçmenlere verilecek geri dönme hakkının özgürce kullanılması için koşulların sağlanarak göçmenlik durumuna son verileceğini” belirtir ve göçmenlere geri dönme hakkı ister.⁴⁶ Ancak Rumlara daha sonra Türklere %24'lük toprak öngören önerileri yaklaşık 80 Türk köyünün Rum bölgesinde kalması ve 70 bin civarında insanın da tekrar göç etmek zorunda kalacağı endişesiyle çok büyük tepki toplar. Rumlara ayrıca Türk tarafında kalacak topraklara “Göçmenlerin geri dönme hakkı” diyerek 60 bin civarında Rum’un da KKTC topraklarına yerleştirilmesini öngörmektedir.⁴⁷ Aynı günlerde Kıbrıs’ta yaşanan bir başka tartışma konusu da Güney Kıbrıs’ta kalan taşınmaz mallarını para karşılığında Rumlara satan ve buna rağmen KKTC’de kendisine olmayan mallarına karşılık puan verilenlere duyulan tepkidir;⁴⁸

“1974 öncesi yaptıklarından dolayı cezalandırılmamaktan hız alan açığözler dalaverelerini 74 sonrasında da sürdürdüler. Güneyde kalan Türk mallarını Rumlara satmada aracılık yaptıkları gibi kuzeyde kalan ve devletin malı olması gereken değerli bazı Rum emlakı üzerinde de hak sahibi olarak ortaya çıktılar. Bu şekilde ele geçirdikleri değerli Rum mallarını daha sonra ticaret yoluyla zengin olanlara ve İngiltere’den gelen Türklere sattılar.”

Kıbrıs Türk Çiftçiler Birliği bu şekilde davrananların derhal açıklanmalarını, bu şahısların KKTC’de puan karşılığı aldıkları gayri menkullere el konulmasını, bu

⁴³ *Kıbrıs*, 28 Ocak 2002.

⁴⁴ *Volkan*, 28 Nisan 2002.

⁴⁵ *Kıbrıs*, 9 Şubat 2002.

⁴⁶ *Kıbrıs*, 10 Şubat 2002.

⁴⁷ *Volkan*, 5 Mart 2002.

⁴⁸ Ali Nesim, *Kıbrıslı Türklerin Kimliği*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yay., Lefkoşa, Aralık 1990, s. 21.

kişilerin ayrıca vatana ihanetten yargılanmalarını ister.⁴⁹ Özellikle 1975 sonrasında meydana gelen nüfus hareketleri dolayısıyla içe ve dışa yönelmiş nüfus hareketlerini tam olarak tespit etmek mümkün olmamakla beraber Kıbrıs Türk toplumunun nüfus projeksiyonları ile yıllar itibarıyla elde edilen nüfus rakamları ve doğal artış (yıllık doğum-ölüm rakamları arasındaki fark) bir önceki ve bir sonraki toplam nüfus arasında dengelendiği zaman net göçü verebilecek rakamlara ulaşılabilir. Buna göre yapılacak bir çalışma sonrasında ise 1996 yılına kadar en yüksek net göçün 1975–1977 yılları arasında 24.555 kişiyle olduğu, 1996 yılına kadarsa bu rakamın toplam 28.309 olduğu görülebilir.⁵⁰ Ayrıca 1975–1996 yılları arasında KKTC hava ve deniz limanlarından giriş ve çıkış yapanlara bakıldığında giriş çıkış yapanlar arasındaki farkın toplamı 34.230'dur. Bu itibarla 22 yıllık dönemde Kıbrıs'tan göç edenlerin sayısının net 30 bin civarında olduğu da söylenebilir.⁵¹ Öte yandan Türkiye'den göç eden nüfusun ağırlıklı olarak yerleşmeyi tercih ettiği ve kumarhaneleriyle tam bir kara para aklama merkezi olan Girne şehri sendikasız ve iş güvencesinden yoksun çalışan sigortasız işçilerin cirit attığı bir yer haline gelir. Kaçak olarak adaya gelen ve bu şekilde çalışan sigortasız insanların sayısının ise 30 bin civarında olduğu belirtilmektedir.⁵² 1999 yılı nüfus sayımı sonrasında KKTC'nin nüfusunun 210 bin civarında olduğu belirtilmektedir.⁵³ Adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin neredeyse 1/3'ünün adayı terk etmesinin en büyük sebeplerinden birisi Rumların yıllar boyu devam eden bitmez tükenmez Enosis istekleri ve Kıbrıs'taki siyasi belirsizlik olmuştur. Bazı kaynaklar özellikle son dönemde bu hızlı göçün asıl sebebinin ise tamamen ekonomik problemlerle ilgili olduğunu belirtmektedir. Kıbrıs'taki tarihsel süreç, politik belirsizlik ve çözümsüzlük, doğal kaynakların, coğrafi büyüklüğün, iklimin, tarım arazisinin ve su sorununun olması esasında adanın fazla nüfus barındıramayacağını da bir göstergesidir.⁵⁴ Bugün maalesef Türkiye Cumhuriyeti'nden başka hiçbir dayanağı olmayan ve hiçbir ülke tarafından tanınmayan KKTC bir yandan uluslararası alanda yok olarak kabul edilmekte, bir yandan uluslararası ambargoyla mücadele ederken bir yandan da 1975 yılından itibaren adayı etkileyen nüfus hareketleriyle boğuşmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla alt yapı yatırımları ve nakit sıkıntılarını giderebilmek için müracaat edilen yer hep Türkiye olur.⁵⁵ Fazla istihdam politikasıyla adadan göçün önlenmesine çalışılmışsa da 1995 sonrasında bu uygulamadan vaz geçilir. Ancak unutulmaması gereken noktalardan biri de Kıbrıslı Rumlarla Yunanistan'ın 1974 yılından itibaren

⁴⁹ Volkan, 5 Mart 2002.

⁵⁰ Feridun Kemal Feridun, "KKTC'nin Demografik Yapısı", *Journal For Cyprus Issues*, Lefkoşa, Volume 4, Issue 1, Winter 1998, s. 21.

⁵¹ Kemal, a.g.e., s. 22.

⁵² Halen KKTC ile Türkiye arasında yapılan anlaşma gereği KKTC vatandaşı olanlar Türkiye'ye giriş yaparlarken pasaport ve kimliklerini ibraz etmek zorunda tutulmasına rağmen Türkiye'den Kıbrıs'a giden TC vatandaşları pasaporta gerek kalmadan sadece nüfus cüzdanlarını göstermek suretiyle adaya giriş yapabilmektedirler. Adaya kaçak göçü arttıran en büyük sebeplerden birisi de budur.

⁵³ 1978 yılı tarım sayımına göre adada 146.740 Türk ve Müslüman, 499.715 Rum ve Hıristiyan olmak üzere toplam 646.455 kişi yaşamaktadır. Adadaki Türklerin yıllık nüfus artış hızı ise %1.9 olarak belirlenir. Öte yandan 1990 projeksiyon çalışmasına göre adadaki Türk nüfusu 171.469, Rum nüfus ise 570.855'dir. Türk nüfusunun yıllık artış hızı ise %1.4 olarak belirlenir. *Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler İkinci Sempozyumu Sonuç Bildirgesi*, 13-16 Kasım 1990, Lefkoşa.

⁵⁴ Kemal, a.g.e., s. 23.

⁵⁵ Kıbrıs Türk Sanayi Odası, *KKTC Ekonomisi ve TC-KKTC Ekonomik İlişkileri*, Lefkoşa, Eylül 1995, s. 3.

Kıbrıs'ta meydana gelen meşru hareketi ve Türkiye'nin garantörlük anlaşması sonucunda adaya müdahalesini kanunsuz işgal olarak görmesi ve dünya kamuoyunu KKTC'ni tanımamaya ve boykota çağırması sonrasında bu küçük ülkenin tecrit edilmiş bir hale geldiğidir.

1975 Şubat ayından itibaren Türkiye'de adadaki Türk nüfusu arttırmak, adada iş gücünü tamamlamak ve adaya göç edecek olanlara daha rahat yaşama imkânları vermek üzere hızlı ve yeterince düşünülmeyen alınan kararlarla göç hareketine başlanır. Bu konuda öncelik tercihen köylerin toplu olarak adaya gönderilmesidir. Çünkü güneyden gelenler, Rumlardan boşalan yerleri tam olarak dolduramamıştır. Öncelikle ada dışında yaşayan ve adadan göçe zorlanmış olanlara “Geri Dön” çağırısı yapılır. “Bu çağrı kısmen de olsa olumlu bir reaksiyon görür çünkü özellikle Türkiye'ye göç edenler kolayca kaynaşmışlardır. Türkiye dışındakiler ise ekonomik durumlarını güçle iyileştirdiklerinden ne olacağını bilemedikleri Kıbrıs'a dönmek bir soru işareti olarak durmaktadır. İki üç kuşak önce göç edenlerde onların çocuklarında yurt sevgisi konusunda zafiyetler söz konusu olmuştur. İşte bu şartlar altında yapılacak olan adada savaşa katılmış, burada kanını akıtmış olanlardan başlamak üzere Türkiye'den çiftçiler, ziraatçılar, zanaatkârlar ve işçilerin adaya getirilmesidir.”⁵⁶

Halen KKTC toprakları içerisinde Anadolu'nun dört bir yanından gelmiş pek çok köy Türkiye'de yaşattığı gelenek ve görenekleriyle, olumlu olumsuz bütün toplumsal faaliyetleriyle hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Adanın kuzeyindeki Türk nüfusun arttırılması ve iş gücü ihtiyacı doğrultusunda başta Karadeniz bölgesi olmak üzere Türkiye'nin pek çok bölgesinden göçmenlerin adaya gönderilmesi sonucunda adada ilk etapta neredeyse yarı yarıya yeni bir nüfus dağılımı oluşur ve bu artarak devam eder. KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı Denktaş ise yapılanların tamamen Rum ve Yunan propagandası olduğunu, Rumların ve Yunanlıların adada artık Kıbrıslı Türk kalmadığı mesajını iletmeye çalıştıklarını belirtir.⁵⁷ Türkiye'den Kıbrıs'a doğru olan göç hareketini şüphesiz reddetmeyen Denktaş bu sayının (1991 yılı itibarıyla) 15 bin kişilik bir kısmının oturma izni aldığını ve ailesini getirdiğini, geriye kalanların ise Kıbrıs Türk vatandaşlığını almaya hak kazanmak için gerekli olan en az 5 yıl oturma izinleri bulunmayan turistler veya mevsimlik işçiler olduklarını belirtir. Kıbrıs'a göç konusunda ilk ayrıcalıklar 20 Temmuz 1974 Barış harekâtı esnasında burada görev yapmış, yaralanmış veya şehit düşmüş asker ailelerine verilir. Ancak özellikle 1 Nisan 1955 tarihinde Yunan Generali Grivas'ın komutasında faaliyete geçen EOKA terör ve tedhiş örgütüne karşı karyola demirlerinden yaptığı derme çatma silahlarla karşı koymaya çalışan ve hep anavatandan gelecek bir sevinçli haberi bekleyen, yıllar boyunca silahla yatıp silahla kalkan Kıbrıs Türkleri maalesef savaş sonrasında adaya göç eden bazı kimselerin neden olduğu hırsızlık, adam öldürme, gasp, darp, cinayet, kundaklama ve Anadolu'dan Kıbrıs'a aktarılan kan davası, namus cinayeti, berdel, kız kaçırma gibi vakalar karşısında şaşırırlar. 20 Temmuz 1974 tarihinde bağırlarına bastıkları Türkiye'den göç edenlerin bu davranışlarda bulunabileceğine inanmak istemeyenler olayların artması, adli vakaların çoğalması, evlenme vaadiyle kaçırılan kızların kötü yola düşürülmesi, genç

⁵⁶ Nesim, a.g.m., s. 29.

⁵⁷ *The New York Times*, 23 January 1991.

kızların kuma olarak Anadolu'ya getirilmesi gibi pek de alışık olmadıkları vakalar artmaya başlayınca hiçbir ayırım yapmadan kendilerini Türkiye'den gelen herkesten uzak tutmaya başlarlar. Öte yandan bu durum yıllar boyunca tamiri imkânsız problemlere, gerginliklere ve sıkıntılara yol açacaktır. Daha sonraki yıllarda Türk hükümetinin daha planlı bir çerçevede Kıbrıs'a göç edecek olanları emekli devlet memurları, öğretmenler, doktorlar, emekli subaylar, esnaf gibi sınıflardan seçmesi ve bunları göndermesi bu insanların da ilk başta soğuk karşılanmalarını engelleyemez. Mütevazı Türk aile modelini seçen bu insanların davranışlarını uzun süre gözlemleyen Kıbrıslı Türkler daha sonra aradaki buzları eritmeye başlayacaktır; ancak bunun tam manasıyla önlenemediği söylenemez.

15 Aralık 1990 tarihinde 2500 görevli aracılığıyla yapılan Kıbrıs Türk tarafının ilk nüfus sayımında ortaya çıkan Kıbrıs Türk nüfusu toplam 198.215'dir.⁵⁸ Ancak vatandaşlara yaşı, medeni hali, uyruğu ve doğum yeri sorulmasına rağmen Türkiye doğumlu olanların resmî olarak açıklanmaması adadaki durumun daha net olarak görülmesini engeller. 1975 yılı Şubat ayından itibaren Türkiye'den Kıbrıs'a başlayan Türk vatandaşı insanların göçleri ne yazık ki yanında bir takım problemleri de getirir. Türkiyeli göçmenlerin Rum kesiminden gelenlerin ve kuzeyde yaşayanların gelir dağılımından eşit pay alamamaları gittikçe kronikleşen problemlere neden olur. Geldiği toplumsal çevreyle yaşayacağı çevredeki şartlara ayak uydurmakta zorluk çeken ve problemlere neden olan insanlar özellikle bu ilk dönemlerde sık görülecektir.⁵⁹ Bunun yanında karakter, gelenek görenek, yaşayış biçimi, olayları algılayış şekli ve dünya görüşü açısından son derece farklı özelliklere sahip göçmenlerin aynı yerleşim merkezlerinde veya köylerde toplanması da sıkıntılara yol açar. Kıbrıs Türk tarafında savaş sonrasındaki dönemde ilkokula giden öğrenci sayısı 18.220 iken bu sayı 1986 yılında 20.781 olur ancak 15 Aralık 1996'da yapılan genel nüfus sayımı⁶⁰ sonrasında sayı tekrar düşüşe geçer ve 16.128 olur. Söz konusu sayım sonrasında 113.540'ı merkezlerde ve 87.047'si de köylerde yaşayan olmak üzere 200.587⁶¹ olan KKTC

⁵⁸1990 Kasım ayı itibarıyla Avustralya'da yaşayan Kıbrıslı Türklerin sayısı ise 18.000'dir. Avustralya'ya göçmen olarak yerleşen Kıbrıs doğumluların %80'i bu ülkenin vatandaşlığını kabul etmiş durumdadır. Bu dönemde Avustralya dışında başta Türkiye olmak üzere İngiltere, Kanada, Amerika ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde de somut veriler olmamakla beraber aşağı yukarı aynı sayıda insanın yaşadığı tahmin edilmektedir. BBC World radyosunun yaptığı açıklamaya göre ise 1991 yılı itibarıyla İngiltere'de Kıbrıs doğumlu olan 78.191 kişi yaşamaktadır. Bu sayı 2001 yılında ise 77.156 olarak açıklanır. Bu rakamlar sadece Kıbrıslı Rumları veya Kıbrıslı Türkleri değil, bütün Kıbrıslıları içine aldığından yasadışı yollarla İngiltere'ye gitmiş olanlar da hesaba katılacak olsa çok söylenilenin aksine İngiltere'de Kıbrıs'takilerden daha fazla Kıbrıslı Türk yaşadığı fikrini çürütmeye fazlasıyla yetmektedir. BBC'nin aynı şekilde yaptığı bir başka açıklamaya göre 1991 yılında İngiltere'de yaşayan Türkiye vatandaşı insanların sayısı ise 26.757 olarak belirlenir. www.news.bbc.co.uk/1/shared/spl/hi/uk/05/born_abroad_countries.html/cyprus.stm.

⁵⁹ Bu araştırmanın yazarı Girne yakınlarında kendisine devlet tarafından verilen tam otomatik sulama sistemlerine sahip 60 dönümlük portakal bahçesindeki bütün ağaçları "Herkesi şehre yakın arsa veriyorlar. Benimki dağın başında." diyerek kesip mahveden bir göçmenle bizzat görüşmüştür.

⁶⁰ KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, İstatistik ve Araştırma Dairesi, *15 Aralık 1996 Genel Nüfus Sayımı- Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, Ankara, Temmuz 1999, s. XV.

⁶¹ KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, İstatistik ve Araştırma Dairesi, *İstatistik Yılığ 1999*, Ankara, Nisan 2001, s. 11.

nüfusunun 54.650 kişilik bir grubu Türkiye'de doğmuş olanlara aittir.⁶² Ancak bu rakamın ne kadarının 1974 sonrasında adaya göç edenlere ait olduğu sayım neticesinde ortaya çıkarılamaz.

KKTC (daha önce Kıbrıs Türk Federe Devleti) pasaportu verilmeyen Türkiye'den göç etmiş göçmenler vatandaşlık hakkını kazanıncaya kadar en az 5 yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti devletinin pasaportunu taşımalarına rağmen kendilerine KKTC kimliği verilmektedir. Bir yandan Kıbrıs Rum Kesimi gerek Kıbrıs'ta ve gerekse uluslararası platformda yaptığı etkili lobi ve propaganda faaliyetlerle isteyen Kıbrıslı Türklere Kıbrıs Cumhuriyeti pasaportu verebileceğini açıklamakta ve kuzeyde yaşayan Türkler arasında bir kargaşaya sebep olmaktadır. Rum Göçmen Bürosu'nun yaptığı açıklamaya göre Kıbrıs Cumhuriyeti pasaportu almak üzere müracaat eden Kıbrıslı Türklerin sayısında gözle görülür bir artış bulunmaktadır. Bu artışın sebepleri arasında Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin hızlanması, Türkiye'de ve KKTC'de süregelen ekonomik kriz bulunmaktadır.⁶³ Bir yandan halen KKTC pasaportu taşıyan Kıbrıslı Türkler, bir yandan Türkiye Cumhuriyeti pasaportu taşıyan ancak KKTC vatandaşı sayılan Türkiye'den göç etmiş insanlar ve öte yanda elma şekeri gibi uzatılan Kıbrıs Cumhuriyeti pasaportu ortamı iyice içinden çıkılmaz hale getirir.

Öte yandan Rumların iddialarına göre Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüme gidilmesi ve Kıbrıslı Rumlarla Türkler arasında bir anlaşmaya varılması sonrasında bir federal hükümetin oluşturulması halinde şu anda sayıları 110.000 civarında olan Türkiye'den göç etmiş olanların adaya girişlerine artık müsaade edilmeyeceğinden 100.000 kişilik bir nüfusla neredeyse azınlık durumunda bulunan Kıbrıslı Türklerin adadaki durumu da dengelenecektir.⁶⁴ Rumlar bu projeyi hayata geçirebilmek için özellikle ABD ve Avrupa Birliği'nin kendilerine maddi destekte bulunacağı inancındadırlar. Rumların varsayımlarına göre Türkiye'den göç edenlerin tekrar kendi memleketlerine dönmeleriyle beraber ada dışına göç etmek zorunda kalan Kıbrıslı Türkler de bundan istifade ederek tekrar Kıbrıs'a dönebileceklerdir. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde ise ekonomi ve para politikaları Türkiye'den göç edenlerin elinde bulunan Kıbrıs Türk tarafında kontrol her ne kadar Türkiye bağlantılı olsa da doğrudan Kıbrıs Türklerine geçecektir. Böyle olmadığı takdirde Kıbrıslı Türklerin da dışına göçleri devam edecek, yerlerine Anadolu'dan sosyal hayata uyum sağlayamayan insanlar getirilecek ve "400 yıldır Rumlarla barış içerisinde yaşamış" Kıbrıslı Türklerin nesli Kıbrıs adasında yok olacaktır.⁶⁵ Rumlar ayrıca toplam ada nüfusunun sadece %21'ini oluşturan KKTC'nin adanın %35.8'inde yerleşmiş olmasına da karşı çıkmaktadır. Rumların devamlı tahrik ettikleri ve yumuşak nokta olarak değerlendirdikleri nokta da Kıbrıslı Türkler ve adaya sonradan göç edenlerdir;⁶⁶

"...Kıbrıs'ın kuzeyinde bugüne dek gündeme gelmeyen bir sürtüşme derinleşiyor. Güneyden gelenler, yerli kuzeyliler ve Türkiyeli göçmenler birbirlerinden gittikçe uzaklaşıyor..."

⁶² Nesim, a.g.m., s. 10.

⁶³ Cyprus Mail, *Nicosia*, 9 Mayıs 2001.

⁶⁴ Chris Economides, "The Cyprus Problem-Federal vs. Confederal Solution", *Nicosia*, December 2000, PIK 1 TV.

⁶⁵ Adı geçen bildiri.

⁶⁶ *Radikal*, 22 Haziran 1998.

KKTC’de bir dönem CTP Genel Başkanı olan Özker Özgür de adanın Türk tarafına Anadolu’dan yapılan göç hareketine tepki gösterenlerdendir. Daha faydalı ve daha uysal insanların adaya ihraç edildiğini belirten Özgür bu durumun Kıbrıslı Türklerin tepkisini çektiğini iddia eder.⁶⁷ Ancak 1974 sonrasında başlayan ekonomik kalkınma seferberliği iş gücüne olan ihtiyacı doğurmuş ve özellikle tarım, inşaat, turizm sektörlerindeki iş gücü açığı doğal olarak Türkiye’den karşılanmıştır. Yeni Kıbrıs Partisi Genel Başkanı Alpay Durduran da 1974 sonrasında adadan çoğunluğu İngiltere’ye olmak üzere 40 bin Kıbrıslı Türk’ün göç ettiğini, geride 80.000 kişinin kaldığını ve 1997 sayımının sonuçlarına göre nüfusun 160.000 dolaylarında olduğunu; ancak çok yakın bir gelecekte Kıbrıslı Türklerin kendi memleketlerinde azınlık durumuna düşeceklerini ifade eder.1974 Barış Harekâtı’na Üsteğmen rütbesiyle katılan ve 10 yıl sonra Kıbrıs’a tekrar göreve giden bir Türk subayın edindiği izlenimler Kıbrıs’ta göç sorununa da parmak basmaktadır;⁶⁸

“...Aradan aylar geçmişti. 1974 yılından bugüne gelinceye kadar köprülerin altından çok sular akmış, değişmeyen hemen hemen pek az şey kalmıştı. Bu değişimin tabilini yaptığımızda bunların çoğunun sebebi bizlerdik. Harekâtın hemen sonrasında bir Türk komutanına görüldüğü toplumda genci, yaşlı ile gösterilen saygı, ama gerçek sevgiye dayanan o saygı pek gösterilmiyor gibiydi. Bilakis tam tersine homurdanan ve asık yüzlerle karşılanıyordunuz... Olayın en acı yanı ise Türkiye’den gelerek adaya yerleşen TC pasaportlu göçmen ailelerin durumu idi. Bir zamanlar papazın (Makarios’un) ikinci sınıf muamelesi yaptığı Kıbrıs Türk’üne reva görüldüğü muameleyi ne yazık ki Kıbrıs Türk’ü, Türkiye’den gelen insanlarımızı gösteriyordu. Evet, maalesef bu muameleyi her yerde görmek mümkündü. Tam anlamıyla Kıbrıslı-Türkiyeli ayrımı yapılyordu...”

Şüphesiz bu değişim ve ani tepkilerde aranacak nedenlerin başında Rumların özellikle 1974’ten itibaren adayı Türk ordusunun işgal ettiği, en güzel yerlere onların yerleştiği, bu bölgelerin hiçbir zaman Kıbrıslı Türklere terk edilmeyeceği, tam tersine adaya Türkiye’den getirilen göçmenlerle Kıbrıslı Türk nüfusunun adadan göçe zorlanacağı ve Türkiye’nin adada idareyi zorla da olsa bu şekilde alacağı yönündeki bitmez tükenmez propagandalarının da etkisi bulunmaktadır. Ayrıca Kıbrıs’ta yeni yetişen neslin Kıbrıs Türk toplumunun 1950’lerden itibaren verdiği hürriyet mücadelesini bilmemesi, geçmişle ilgili olarak sorumluların ve yetkililerin kendilerini aydınlatmamaları da sonuçta Türkiye’ye karşı olumsuz fikirlerle donanmalarına sebep olmaktadır. Ancak bunların dışında da bazı etkenler söz konusu olmuştur ve bunlar bugün bile -azalmakla beraber- etkisini sürdürmektedir;⁶⁹

“...Harekâtın bitimiyle birlikte biz askerlerden ve Türkiye’den gelip yerleşen veya turist olarak adaya gelenlerden kaynaklanan olumsuz ve kötü davranışlar da olmuştu. Kıbrıs Türk’ü kurtarıcısı olarak gördüğü askerlerini, komutanını bağrına basmıştı. Evinde misafir, aşına ortak etmişti. Ama maalesef birkaç kişi de olsa kendini bilmez haysiyetsizler, o ailenin kadınına, kızına kötü gözle bakmış, tasallut etmişti. Ada küçük bir yerdü, hele dedikodu o kadar hızla yayılıyordu ki. Birkaç olay o günlerde itibarımızdan pek çok şeyi alıp götürüvermişti bile... Evinin kapısını

⁶⁷ Avrupa, 9 Nisan 1998.

⁶⁸ Atilla Çilingir, *Girne’den Doğan Güneş*, İstanbul, Temmuz 1997, s. 124.

⁶⁹ Atilla Çilingir, a.g.e., s. 126.

keilitmeden, arabasının kapısını açık bırakarak yatan veya gezmeye giden Kıbrıs Türk'ü artık evine ve arabasına çifte keilit vurmaya başlamıştı."

Bütün bunlara ilaveten Türkiye'den Kıbrıs'a göç edenlerin bir kısmının bilgi, görgü ve gelenekleri açısından adada yaşayan topluma ayak uyduramamaları da ayrı bir etken olarak ortaya çıkar. Kültür farklılıkları, ekonomik farklılıklar, ahlaki ve dini değerlerin algılanması, yargı kuvvetinin farklı değerlendirilmesi de bunlara eklenince sonuçta uzun zaman kapanmayacak uçurumlar meydana gelir. Bunun sonucunda da adada onca probleme ilaveten suni olarak bir Kıbrıslı-Türkiyeli ayrımı yaratılır.

Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan'ın ateşlediği ambargo ve kısıtlamalar sonucunda Türkiye haricinde hiçbir ülkenin resmen tanımadığı KKTC'de bütün bu olumsuzluklara rağmen sağduyulu yöneticiler ve toplum liderleri sayesinde ortaya çıkan bu problemler aşılma noktasına gelmiştir. Türkiye ile KKTC arasında yapılan karşılıklı anlaşmalar neticesinde Kıbrıslı öğrencilerin Türkiye'de okuma ve mezuniyet sonrasında Türkiye'de çalışabilme imkânları arttırılmış, karşılıklı olarak iş, eğitim, kültür ve sosyal pek çok konuda karşılıklı çıkarları arttıran tedbirler alınmıştır. Örneğin 19 Temmuz 1998 tarihli anlaşmayla KKTC vatandaşlarının çifte vatandaşlığa geçiş istekleri, Türkiye'de çalışan KKTC vatandaşlarının mesleklerini serbestçe yapabilmelerine imkân verilmesi, bunların ikamet ve çalışma müsaadelerinin yeniden düzenlenmesi, KKTC vatandaşlarına Türkiye'de taşınmaz mal alımları sırasında kolaylıklar sağlanması, bu vatandaşlara pasaport alımında ayrıcalıklar verilmesi, sosyal güvenlik mevzuatında gerekli değişikliklerin yapılması, oturma izinleri ve iş imkânları konusunda yeni tedbirlere başvurulması karşılıklı ilişkilerin iyice geliştirilmesi ve özellikle KKTC'de yaşanan ekonomik ve sosyal krizlerin sona erdirilmesini amaçlamaktadır.⁷⁰ Ayrıca KKTC şu anda bile yüksek okullarıyla hem dünya çapında adından söz ettirmekte, hem bu okullarda yapılan akademik çalışmalarla Rum ve Yunan propagandası kırılmakta, hem de sonrasında ülkenin fahri elçiliğini yapacak dünyanın çeşitli ülkelerinden gençlere eğitim verilmektedir.

Özellikle 1950'li yıllardan itibaren Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler'e taşıması sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiili olarak ortadan kalktığı 1963 Aralık ayında başlayan ve Kıbrıs Türklerini ortadan kaldırmaya yönelik girişimler ve katliamlar 1974 Temmuz ayından itibaren son bulmasına rağmen ve adada yaşayan Rumlar ve Türkler herhangi bir çatışma yaşamazlarken son dönemde Kıbrıs adası yeniden uluslararası vitrine çıkartılır ve dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın birbiri ardına gelen planlarıyla sorun çözümlenmeye çalışılır. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Londra ve Zürih anlaşmalarına aykırı olarak⁷¹ ve tek taraflı olarak AB üyeliği için yaptığı müracaat sonrasında Kıbrıs'la ilgili tartışmalar daha da hararetle bir hal alır. Bu

⁷⁰ TC Hükümeti ile KKTC Hükümeti arasında iki ülke vatandaşlarına ilave kolaylıklar tanınmasına ilişkin olarak yapılan 19 Temmuz 1999 tarihli anlaşma.

⁷¹ Bu durum sadece Garanti Anlaşması'nın ihlal edilmesiyle sınırlı değildir. Buna ilaveten hukukun üstünlüğü ilkesinin de ihlali söz konusudur. Kıbrıs anayasasının 185. maddesi de ekonomik ve siyasi birlik içerisinde bulunmayı yasaklarken, Kıbrıs anayasasının 50 ve 57. maddeleri de "Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devlet ile tamamen veya kısmen, herhangi bir siyasi veya ekonomik birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir devletle birleşmeyi veya dolayısıyla bunu teşvik edecek her nevi hareketi yasak ilan eder." ifadesiyle bu durumun anayasa ihlali olarak hukukun üstünlüğü prensibine ters düştüğünü göstermektedir.

müracaatla beraber bu durumun hukuka aykırılığı konusu da tartışılmaya başlanır. Esasında bu tartışmaların odağında sadece Kıbrıs değil, Türkiye'nin AB üyeliği konusu da bulunmaktadır ve AB yetkilileri bunu çok ince bir koz olarak kullanmaktadırlar.

Referandum Sonrası Durum ve Kıbrıs

1 Mayıs 2004 itibarıyla AB üyesi olan, Yunanistan ile beraber Türkiye'yi veto yetkisine sahip, AB üyesi olunca Türkiye'nin hukuken tanımak zorunda bırakılacağı, Türkiye'nin böylece bir AB ülkesini fiilen işgal etmiş sayılacağı, Türkiye'nin sivil uçaklara uyguladığı hava yolu vermeme durumunu fiilen ortadan kaldıran ve Türkiye'nin AB üyeliği konusu kendi önüne de gelecek olan Kıbrıs Rum Kesimi böylece referandumda ret cevabı verir. Kıbrıs Türk toplumunun “kendi devletine ve ülkesine sahip çıkmak” ile “standartı daha yüksek bir toplumda azınlık olarak yaşamak ve yok olmak” arasında tercih yapmaya zorlandığı ve görünürde Kıbrıslı Türklerin dışlanmışlıktan kurtulmak, ambargolardan sıyrılmak, küreselleşmeden faydalanmak, dünya üretiminden payına düşeni almak ve AB üyesi olmak şeklinde ifade edilen ancak aslında Kıbrıslı Türkleri adadaki iki egemen halktan birisi konumundan azınlık durumuna düşürecek ve Rumların insafına bırakacak bir sürecin başlangıcına getiren referandumda Avrupa Birliği'ne girişi garanti altına alınan ve kazanımlarını azınlık olarak gördükleri Kıbrıslı Türklerle paylaşmak niyetinde olmayan Rumların referandumda kabul etmedikleri Annan Planı uluslararası kamuoyunda da geniş yankı bulur.⁷² 23 Nisan 2003 tarihinde sınır kapılarının karşılıklı açılması sonrasında Rum tarafına geçen KKTC vatandaşlarından Kıbrıs doğumlu olanlara istedikleri takdirde yeni Kıbrıs Cumhuriyeti kimliği ve pasaportu verebileceğini açıklayan Kıbrıs Rum Yönetimi bugün pasaport ve kimlik almış olan yaklaşık 57.000 Kıbrıslı Türk'ü tek tek fişlemek ve takip altına almak suretiyle haklarında tazminat davaları açmakta, Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı olarak başkalarına ait mal ve taşınmazlara el koydukları iddiasıyla bu kişileri mahkemeye vermektedir. Annan Planı sonrasında ortaya atılan bir başka sorun ise göçmenler yanında taşınmaz malların iadesi veya takası konusunda olur.

Annan Planı'nın Türkler tarafından desteklenmesi ve neredeyse %65'lik bir oranda 'Evet' denmesine, Rumların ise tam tersi yönde oy kullanarak 'Hayır' demelerine rağmen sadece Rumların ve bütün adayı temsilen AB'ne kabul edilmeleri Kıbrıslı Türkler arasında tam bir hayal kırıklığı yaratır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasından sonra, böyle bir sonuca hazırlıksız yakalanan insanlarda karamsarlık ve geleceğe yönelik güvensizlik hâkim olurken Kıbrıslı Türkler daha belirsiz, çözümden umidini kesmiş ve aldatılmanın verdiği psikolojik sıkıntılarla dolu bir hayatın içine girer. Bütün bunlara ilaveten Kıbrıslı Rumların ve Yunanlıların bütün dünyada son derece etkili olan lobicilik faaliyetleri neticesinde AIHM'nin aldığı bir kararın ardından Türkiye'nin Louzidis davasını kaybetmesi ve Girne'de bulunan metruk ve değersiz bir eve neredeyse bir servet denebilecek bir tazminat ödemek zorunda kalması Kıbrıslı Türkleri etkileyen ve olumsuz bir hava yaratan başka bir faktör olur. Ortaya çıkan bu

⁷² *Le Monde*, 25 Nisan 2004.

yeni durum sonrasında sadece Kıbrıslı Türkler değil, Şubat 1975 sonrasında Türkiye'den adaya göç etmiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde mal sahibi olan insanlar da aynı hissiyatın içine girerek 'gemisini kurtaran kaptan' ifadesini haklı çıkaracak bir tarzda yeni bir tutum geliştirirler. Geleceği görmeden ve düşünülmeden yapılan bu davranış sonrasında KKTC'de binlerce dönüm ekilebilir ve verimli arazi yanında inşaat sektörünün bir anda patlamasına neden olacak değerli araziler de yabancılara satılmaya başlar. Böylece bugüne kadar görülmemiş ve KKTC için neredeyse rekor denilebilecek kadar büyük bir inşaat patlaması gerçekleşir. Ortaya çıkan toprak satışı ve bunun hemen ardından görülen inşaat patlaması ise düşünülenin aksine KKTC ekonomisine ciddi bir kazanç da getirmez. Son Annan Planı çerçevesinde bir anlaşmaya varılacağı, bu arazilerin değerlendirileceği ve yasayla inşaat yapılan arazilerin inşaat sahiplerine mecburen verileceği düşüncesi ve kaçak inşaat çalışmaları beraberinde Türkiye'den ucuz ve kaçak işçi sorununu da getirir. Pasaport uygulamasının bulunmadığı KKTC'ne sadece nüfus cüzdanını göstermek suretiyle gelen ve adaya gelir gelmez izini kaybettiren yüzlerce kaçak işçi özellikle yaz döneminde pek çok sorunu da beraberinde getirir. Üretime dönük bir çalışma söz konusu olmazken kaçak işçi çalıştırılarak devlet arazilerine yapıлып yabancılara satılan inşaatlar sonrasında verimli topraklar azalır, bundan devletin geliri ise neredeyse hiç olmaz, eldeki imkânların yetersizliği nedeniyle devlet bunlara müdahale edemez, belediyeler ise yasalardaki boşlukları iyi değerlendiren kaçak taş ocakları ve inşaat sektörüne ise hiçbir yaptırım uygulayamaz.

Öte yandan Kıbrıslı Rumlar tarafından ortaya atılan ve daha sonra da AB'nde görüşülmesi istenen bir başka konu ise adaya gelen kaçak işçi ve göçmenler sorunudur. Kıbrıs Rum kesimi hükümet sözcüsü tarafından yapılan açıklamaya göre aynı konu daha önce de AB platformlarında daha önce de Rumlar tarafından bir kaç kez gündeme getirilmesine rağmen bu konuya gerekli önemin verilmemesi ve kaçak göçmen akışının durdurulamaması üzerine konu tekrar gündeme taşınır. Rumlar Türkiye'nin kaçak göçü bilerek cesaretlendirdiğini ve bu konuda AB'nin Türkiye'ye karşı şu ana kadar herhangi bir yaptırımda bulunmadığını belirterek Avrupa Birliği'nin bu konuda derhal devreye girerek müdahalede bulunmasını isterler. Bu arada Kıbrıs Rum Kesimi Polis Müdürü Haralambus Koulentis, Kıbrıs Rum hükümetinin denetimi altındaki bölgelere yasadışı göçmen akışının çok ciddi boyutlara ulaştığını belirterek bunların Türkiye üzerinden KKTC'ne giden Bangladeş, Afganistan, Pakistan, İran, Irak ve Suriye uyruklu yasadışı göçmenler olduklarını ve adanın güneyine de Yeşil Hat'tan geçtiklerini belirtir.⁷³ Kıbrıs Rum Kesimi Polis Müdürü Haralambus Koulentis "Büyük bir yasadışı göç sorunuyla karşı karşıyayız. Yasadışı göçmenlerin büyük bölümü Türkiye üzerinden geliyor. Ankara bu konuyla ilgili olarak ne Kıbrıs Cumhuriyeti'yle ne de uluslararası toplulukla işbirliği yapıyor" der. Koulentis, Kıbrıs polisinin yasadışı göçü durdurmak için her türlü çabayı gösterdiğini ve uluslararası topluma ve özellikle Avrupa Birliği'ne doğru sinyaller verdiğini de ileri sürer. Bu arada Halkın Sesi gazetesi tarafından öğrenciler arasında yapılan ve özellikle gençlerin geleceğe yönelik Kıbrıslı Türk gençlerinin fırsat buldukları anda ülkeyi terk etmek istedikleri gerçeğini de ortaya çıkartır. Öğrenciler bu duruma asıl sebep olarak işsizlik,

⁷³ 24 Ocak 2007 tarihli Rumca gazeteler.

ülkenin geleceği konusundaki karamsar tablo ve askerlik hizmetlerinin bir engel oluşturduğu gibi mazeretleri düşünceleri ile Kıbrıs'ta çalışma hayatına atılmaları konusunda yapılan bir araştırma öne sürerler.⁷⁴

Sonuç

Gerek Kıbrıslı Rum yetkililerin, gerekse Yunanlı yetkililerin açıklamaları ve AB'nin son dönemde takındığı tavırdan da anlaşıldığı üzere yürütülmekte olan politika KKTC'nin tanınması, izolasyonların kaldırılması, ambargoların hafifletilmesi veya ticaretin canlandırılması faaliyetleri değil, egemenlik hakları elinden alınmış, devlet olmaktan çıkarılmış ve çaresiz bırakılmış Kıbrıslı Türkleri ekonomik olarak teslim almaktan başka bir şey değildir. Bu bağlamda adanın kuzeyinde 15 Kasım 1983 tarihinde kurulduğu ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin devamlılığının sürekli olması ve istikrarın yakalanabilmesi amacıyla öncelikle kamuoyuna Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli Türk gibi bir ayırımın yapılmadığının ve bunun suni tahrikler ve propaganda sonucunda ortaya çıktığının gösterilmesi gerekmektedir. Bugün adada özellikle Temmuz 1974 döneminde harekâta katılan ve hayatının geri kalan kısmını KKTC'de yaşayan hatırı sayılır oranda emekli askeri personel, şehit ve gazi aileleri bulunmaktadır. Ayrıca 1980'li yıllardan sonra adaya göç etmeleri konusunda devletin desteklediği emekli devlet memurları da yaşamaktadır. Gerek aile yaşantıları, gerekse kültürel ve mesleki birikimleri, gerek hayat tecrübeleri ve donanımlarıyla Türkiye'yi adada en iyi şekilde temsil eden bu insanlardan azami derecede istifade edilmesi gerekmektedir. Kültürel etkileşimin kaçınılmaz sonucu olarak bugün adada Kıbrıslı Türklerle adaya 1975 sonrasında göç etmiş insanlar arasında karşı konulamaz ve önlenemez bir sosyal bağ söz konusudur ve bu durum hayatın her alanında kendisini göstermektedir. Devlet kademelerinden resmî görevlere, sokaktaki seyyar satıcıdan ticaret erbabına kadar hayatın her alanında artık adada Kıbrıslı Türkler bulunmaktadır ve insanlar bu anlamda birbirlerinin geçmişi hakkında sorgulamaların içerisine girmemektedir. Adada yaşayan Türklerin köklerinin de Fethiye'den başlayarak Alanya, Konya, Seydişehir, Beyşehir, Karaman, Anamur hattından Kahramanmaraş'a kadar uzanan Toros Dağları'nın eteklerindeki yerleşim merkezlerinden gelenler oldukları göz önüne alınacak olursa suni çatışmalar yaratmanın da gereği olmayacaktır. Kaldı ki göç hareketlerinin doğal sonucu olarak, bugün 1974 sonrasında neredeyse 30 yılı aşkın bir süredir adada yaşayan, ikinci ve üçüncü nesil insanları yetiştiren, evlenen, kız alıp kız veren ve etle tırnak haline gelen, askerlik görevlerini aynı bayrak altında yapan, aynı devlete vergilerini ödeyen, aynı devletin sağlık ve eğitim hizmetlerinden istifade eden insanlar arasında tahriklere ve propagandaya bağlı olarak yaratılmaya çalışılan ikilik başarılı da olmayacaktır. Bu konuda devleti yönetenler kadar sokaktaki sıradan insanlara da görevler düşmektedir.

⁷⁴ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi Cumhuriyet Selek, *Hürriyet Cumartesi Eki*, 1 Mayıs 2004'den aktaran, www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberler/gunlukhaberler_files/genclik_goc_dusunuyor.htm adresinde görülebilir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

A- Kıbrıs Türk Milli Arşivi

1926 Colonial Reports, Report For 1926, No.1366, Londra, 1928.

News Bulletin, 25 Şubat 1977.

B- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA.030.10.57.66.14.

BCA.030.10.124.887.3.

BCA.030.01.36.218.2.

BCA. 030.18.1.1.012.59.3.

BCA.030.01.64.398.11.

II. Süreli Yayınlar

Nacak

Yeniçağ

Kıbrıs

Volkan

Söz

Bozkurt

The New York Times

Radikal

Avrupa

Le Monde

Cyprus Mail

Ortam

III. Kitaplar

- BİRSEL, Salah; Akbal, Oktay v.d., *Kıbrıs'a Selam*, İstanbul, 1987.
- EMILIANIDES, Achille, *Histoire De Chyprus*, Paris, 1963.
- ÇİLİNGİR, Atilla, *Girne'den Doğan Güneş*, İstanbul, Temmuz 1997.
- DENKTAŞ, Rauf R., *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, Cilt 9, İstanbul, Mart 1999.
- ERİM, Nihat, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ankara, 1975.
- FEDAİ, Harid ve Altan, Mustafa Haşim, *Lefkoşe Mevlevihanesi*, KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları 38, Ankara, 1997.
- FEHMİ, Hasan, *A'dan Z'ye Kıbrıs*, İstanbul, 1992.
- GAZİOĞLU, Ahmet C., *Two Equal And Sovereign Peoples*, Lefkoşa, 1997.
- GÖKDERE, Ahmet Y., *Yabancı Ülkelere İşgücü Akımı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- GÜRKAN, Haşmet Muzaffer, *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta*, Lefkoşa, 1996.
- KESER, Ulvi, *İngiliz Ordusunda Katırcular*, IQ Yay., İstanbul, 2007.
- KKTC BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA ÖRGÜTÜ, *İstatistik ve Araştırma Dairesi, 15 Aralık 1996 Genel Nüfus Sayımı- Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, Ankara, Temmuz 1999.
- KKTC BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA ÖRGÜTÜ, *İstatistik ve Araştırma Dairesi, İstatistik Yıllığı 1999*, Ankara, Nisan 2001.
- KIBRIS TÜRK SANAYİ ODASI, *KKTC Ekonomisi ve TC-KKTC Ekonomik İlişkileri*, Lefkoşa, 1995.
- NESİM, Ali, *Kıbrıslı Türklerin Kimliği*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa, Aralık 1990.
- OBERLING, Pierre, *Bellapais'e Giden Yol*, Ankara, 1987.
- SARICA, Murat; Teziç, Erdoğan ve Eskiuyurt, Özer, *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul, 1975.
- STEPHENS, Robert, *Cyprus-A Place Of Arms*, Londra.
- STEPHEN, Michael, *Cyprus Question*, London, April 1997.
- TOLUNER, Sevin, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul, 1977.
- ULUSLARARASI İLİŞKİLER AJANSI, *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, Ankara, 1992.
- VILLALTA, Jorge Blanco, *Atatürk*, Ankara, 1982
- Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler İkinci Sempozyumu Sonuç Bildirgesi*, 13-16 Kasım 1990, Lefkoşa.

IV. Makaleler

- BARCAN, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt: IX, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul, Ekim 1949-Temmuz 1950.
- ERDOĞRU, M. Akif, “Kıbrıs’ın Türkler Tarafından Fethi Ve İlk İskân Teşebbüsü”, *Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 1991.
- FERİDUN, Feridun Kemal, “KKTC’nin Demografik Yapısı”, *Journal For Cyprus Issues*, Lefkoşa, Volume 4, Issue 1, Winter 1998.
- NESİM, Ali, “Kıbrıs Türklerinde Atatürk İlke ve İnkılâpları”, *I.Uluslararası Atatürk Sempozyumu*, Ankara, 1994.
- ORHONLU, Cengiz, “Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi (1570–1580)”, *Milletlerarası Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14–19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Ankara, 1971.
- ÜNSALDI, Tansel, “Kıbrıs’tan Yaşanmış Anılar”, *Kıbrıs Mektubu*, Cilt: 15, No.1, Ankara, Ocak-Şubat 2002.
- YÜCEL, Hakkı, “Ulusal-Etnik Kimlik Tartışması İçinde Çağdaş Kıbrıslı Türk Şiirine Bir Bakış”, *Sombahar*, (İki Aylık Şiir Dergisi, Kıbrıs Şiiri Özel Sayısı), No.35, İstanbul, Mayıs-Haziran 1996.

V. Sözlü Tarih Kaynakları

- 1- 1915 Kıbrıs doğumlu merhum Ekrem Taşel ile 18 Ekim 2002 tarihinde İzmir’de yapılan görüşme.

VI. Elektronik Kaynaklar

www.news.bbc.co.uk/1/shared/spl/hi/uk/05/born_abroad_countries_html/cyprus.stm.

www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberler/gunlukhaberler_files/genclik_goc_dusunuyor.htm.

Chris Economides, “The Cyprus Problem-Federal vs. Confederal Solution”, *Nicosia*, December 2000, PIK 1 TV.